

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 51.

Fredagen den 23 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 17 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 52—56.

§ 3.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel samt förordning om statsverkets fond av rusdrycksmedel, dels ock i ämnet väckta motioner.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshandlingen.

Genom proposition, nr 186, av den 4 april 1913, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att antaga i propositionen intagna förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 15, 21, 24 och 25 §§ ävensom övergångsstadgandena i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

2) förordning angående ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel; samt

3) förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.

I sammanhang med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom Riksdagen väckta, till bevill-

Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts)

ningsutskottet likaledes hänvisade motioner rörande lighthörande frågor, nämligen inom Första kammaren: nr 134 av herr *Fahlén*, nr 137 av herr *Odelberg*, nr 138 av herr *G. F. Östberg*, nr 141 av friherre *L. De Geer* jämte sexton andra av kammarens ledamöter, nr 144 av herr *Dahl* tillika med tre andra av kammarens ledamöter, nr 145 av friherre *Gyllenstierna* och tre andra ledamöter av kammaren, nr 146 av herrar *von Stapelmohr* och *H. Ericson*, nr 147—149 av herr *E. Lindblad*, nr 152 av herr *August Ljunggren* jämte elva andra ledamöter av kammaren, nr 153 av herr *A. Ljunggren* tillika med sex andra av kammarens ledamöter, nr 154 av herr *Almer* och nr 155 av herr *J. Östberg* tillika med ytterligare två av kammarens ledamöter, samt inom Andra kammaren: nr 332 av herr *Källman*, nr 333 av herr *Wijk* med instämmande beträffande motionens syfte av ytterligare en ledamot, nr 337 av herr *Juhlin* jämte fem andra av kammarens ledamöter, nr 343 av herr *Linders*, nr 344 av herrar *Lundström* i Långnäs och *Hellström* med instämmande av sexton andra ledamöter av kammaren, nr 347 av herr *Bengtsson* i Norup jämte tio andra av kammarens ledamöter, nr 348 av herrar *Bengtsson* i Norup och *Hamrin*, nr 349 av herr *Hildebrand* jämte ytterligare två ledamöter av kammaren, nr 350 av herr *Lemke* tillika med sju andra av kammarens ledamöter och nr 351 av herr *Ingvarsson* jämte nio andra ledamöter av kammaren.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

I) med förklarande, att berörda proposition icke kunnat oförändrad bifallas, antaga vid utlåtagandet följande förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 15, 21, 24 och 25 §§ ävensom övergångsstadgandena i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin,

2) förordning angående ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel; samt

3) förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

II) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under öfvervägande frågan om ändrade bestämmelser med avseende å grunden för fördelningen av den till hushållningssällskapen enligt det av utskottet nu tillstyrkta förslaget utgående ersättningen;

III) finna ovan omförmälda motioner vara besvarade genom vad utskottet under I) och II) hemställt.

Herr talmannen anmälde ärendet till handläggning och yttrade därefter: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att betänkandet föredrages punktvis;

att de i punkt I omnämnda författningsförslagen föredragas

paragrafvis och, där så erfordras, momentvis med utskottets hemställen sist;

samt att lagtexten ej behöver uppläsas i andra fall, än då sådant särskilt begäres, ävensom att vid den först föredragna paragrafen överläggningen må få omfatta utlåtandet i dess helhet.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

Denna hemställen bifölls av kammaren.

Kammaren företog nu först till behandling förslaget till

Förordning angående ändrad lydelse av 15, 21, 24 och 25 §§ ävensom övergångsstadgandena i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

15 § föredrogs, varefter ordet på begäran lämnades till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre Adelswärd, som anförde:

Herr talman, mina herrar! Jag har alltid hyst den uppfattning, att av alla de olika åtgärder, som föreslagits och delvis redan blivit tillämpade för att motverka de skadliga verkningarna av rusdryckerna, är det ingen, som kan tänkas komma att medföra mera säkra och praktiska resultat i åsyftad riktning än den reform, som innefattas i det förslag, som nu föreligger till kammarens behandling. De, som med mig dela denna uppfattning, måste sålunda känna den allra största tillfredsställelse över, att bevillningsutskottet lyckats sammanjämka de olika meningarna och kunnat framlägga för Riksdagen ett enigt beslut utan någon reservation.

Grundtanken, det centrala i förslaget till reformen ligger ju i att söka inom den rimligast korta tid frigöra det allmänna, särskilt kommunerna, i all synnerhet städerna från beroende av rusdrycks-hanteringen. I detta avseende avviker ju icke utskottets förslag från Kungl. Maj:ts och överensstämmen jämväl med nykterhetskommitténs förslag. Beträffande vidare detaljerna — de övriga bestämmelserna, som jag anser mig kunna beteckna såsom detaljer vid jämförelse med det väsentliga, med själva huvudsaken — finnas ju dock olika meningar. I dessa hänseenden har utskottet gjort åtskilliga avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Den viktigaste därvidlag ligger i, att utskottet beräknat inkomsterna av brännvins-medlen efter andra grunder än dem, kommittén och Kungl. Maj:t föreslagit. För min del finner jag mycket väl, att starka skäl föreligga för det beräkningssätt, som utskottet har föreslagit. Det har också diskuterats och naturligtvis även ifrågasatts inom regeringen, men man fann icke tillräckligt starka skäl för att i detta avseende frångå kommitténs förslag. För min del har jag ingalunda något

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

att erinra emot vare sig denna ändring eller mot de därav följande ändringarna i andra avseenden beträffande fördelningen av brännvinsmedlen till de olika korporationer, som skulle få del därav. Tvärtom vill jag gärna erkänna, att jag personligen anser, att utskottet i flera avseenden gjort förbättringar i Kungl. Maj:ts förslag. Då är det också helt naturligt, att jag här blott velat uttala den förhoppningen, att denna kammare kommer att fatta samma beslut, som medkammaren redan har gjort, och därigenom Riksdagen kommer att genomföra en reform, som säkerligen är av den allra största betydelse och räckvidd för nykterhetsarbetets framgång i vårt land.

Vidare yttrade:

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! I anledning av Riksdagens därom gjorda framställning ha dessa förslag till förordningar framkommit. De avse, att såväl staten som hushållningssällskapen, landstingen och kommunerna skola frigöras från allt beroende av rusdrycksmedlen. I sådant avseende föreslås, att samtliga brännvinsmedel skola indragas till staten, att en rusdrycksfond skall bildas, som är avsedd till möjliggörande av begränsning och avveckling av rusdryckshanteringen. Det avses vidare, att ersättning skall utgå till de olika andelsberättigade. Allt detta finner jag för min del mycket riktigt och mycket välbetänt och ägnat att i hög grad motarbeta rusdryckseländet i vårt land. Med avseende å ersättningsbeloppen till landsting, hushållningssällskap och städer har man utgått ifrån, att det skall bliva fixerade belopp, och dessa fixerade belopp skola icke stå i någon relation till de årligen inflytande brännvinsmedlen, utan stå i relation till avkastningen, grundad på medeltalen för åtskilliga av de sista åren. Detta kommer helt naturligt att betaga vederbörande allt intresse, som möjligen kan finnas, för att uppdriva försäljningen. Även i den delen anser jag sålunda förslaget vara synnerligen välbetänt.

Med avseende å de olika ersättningarna är det här föreslaget, att landstingen skola ha en ersättning av 3,100,000 kronor, i runt tal motsvarande en femtedel av den genom fixeringen erhållna summan, att hushållningssällskapen skola ha ett belopp av 2,100,000 kronor, i runt tal motsvarande en åttondel av den sålunda fixerade summan, och att städerna skola ha ersättning enligt en vid författningen bilagd tablå, som visar en ständigt fallande skala, varigenom ersättningen skall helt och hållet försvinna efter 1935 års utgång. Jag har häremot ingen annan erinran att göra än beträffande städernas andel med hänsyn till tiden efter 1921. I den delen kan jag icke biträda utskottets förslag, utan såväl i min egenskap av representant för två städer som lika mycket på grund av min personliga uppfattning i ämnet anser jag det rättvisare, om städerna efter 1921 få bibehålla samma ersättning som förut.

Jag vill nu söka motivera denna min uppfattning. Jag skall då be att i herrarnas minne få återkalla, att 1902 begärde Riksdagen ett förslag från regeringen till bestämmelser, genom vilka en med rättvisa och billighet överensstämmande fördelning av försäljningsavgifterna skulle kunna åvägabringas, och detta förslag åsyftade, att en jämnare fördelning skulle åstadkommas mellan stad och land. 1905 års Riksdag godkände emellertid icke denna framställning, utan ansåg för sin del, att fördelningen skulle bliva sådan, att landsting och städer, som icke deltaga i landsting, skulle få $\frac{1}{5}$, hushållningssällskap $\frac{1}{8}$ och städerna $\frac{29}{100}$ och samtliga kommuner återstoden. Riksdagen uttalade emellertid på samma gång beträffande städernas andel, att, om en dylik minskning till $\frac{29}{100}$ på en gång skulle tillämpas, den otvivelaktigt skulle medföra ett allvarligt rubblande av städernas ekonomi, varför beslöts, att en övergångstid av 12 år skulle beredas för att lämna ifrågavarande samhällen rådrum, för att de utan avbrott skulle kunna vidtaga de åtgärder, som kunde föranledas av de minskade inkomsterna av brännvinsmedlen. Det var sålunda först år 1921, som denna fördelning i femtedelar, åttandedelar och $\frac{29}{100}$ skulle inträda. Likaledes uttalade Riksdagen som sin mening, att det skulle vara ett rörligt system och att eventuellt uppkommande ökning eller minskning skulle komma att beröra alla andelsberättigade.

Om det allmännas frígörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

Nu vädjar jag till herrarna, huruvida detta utskottets förslag står i överensstämmelse med 1905 års beslut och överenskommelse. Landsting och städer, som ej deltaga i landsting, skola fortfarande ha sin femtedel, hushållningssällskapen skola fortfarande ha sin åttandedel, men städerna, som från och med 1921 skulle ha $\frac{29}{100}$, skola efter 1921 successivt se dessa andelar förminskade för att alldeles försvinna vid 1935 års slut, oaktat man uttalat, att eventuell minskning borde beröra alla andelsberättigade. Herrarna torde finna, att någon överensstämmelse icke finnes mellan utskottets förslag och 1905 års överenskommelse.

Jag frågar mig då: huru överensstämmer detta utskottets förslag med motiveringen till den kungl. propositionen. Kungl. Maj:t säger, att »samtliga i ämnet gjorda uttalanden synas ock vara eniga därutinnan, att ett beslut av ifrågavarande slag med nödvändighet kräver, att kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen erhålla gottgörelse för de inkomster, som de därigenom skulle förlora och med vilka de må hava räknat vid ordnandet av sin ekonomi för lång tid framåt.» Ja, det har också i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets förslag ställts i utsikt, att landsting och hushållningssällskap även skulle få en dylik ersättning, men vad beträffar ersättningen till städerna, så indrages nu hela beloppet, men sedan utgår en ersättning, som successivt minskas under 14 år för att efter denna tid försvinna.

Jag skall vidare se till, huru detta står i överensstämmelse

yrkande, ty bifaller kammaren det, så har man ju klart för sig, att, detta kan icke bliva Riksdagens beslut, men kan läggas till grund för en sammanjämkning, där de olika intressena kunna bliva mera tillgodosedda, en sammanjämkning, som kan åstadkomma en mjukare avskrivning av städernas andelar. Här är föreslagen en avskrivning från 1921 med $\frac{2}{29}$ om året, sålunda en vida kraftigare afskrifning, än som ägt rum under åren närmast förut. Vore det då icke med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att man gjorde avskrivningen något mjukare genom att $\frac{1}{29}$ avskreves om året? Antages mitt förslag, så kommer sammanjämkningen uppenbarligen att leda därtill, att denna avskrivning efter 1921 kommer att stanna vid $\frac{1}{29}$ om året. Jag vill säga, att jag tror litet var skall i grund och botten tänka, att detta icke är obilligt, och jag vill vädja till er, huru förhållandena skulle gestalta sig, om denna hastigare avskrivning verkligen skulle komma till stånd. Städerna skola allt fortfarande bekosta sin administration. Men skola de så hastigt berövas en inkomstkälla, som de med rätt eller orätt betraktat som hävdvunnen, och som de efter 1905 års beslut med ett visst fog ansågo skulle under en lång tid bliva dem tillerkänd, så må vi betänka, vilken allvarlig påkänning detta skulle betyda, särskilt för de svagaste kommunerna, om deras inkomster från denna inkomstkälla så hastigt skulle sjunka. Vi må betänka, huru många av dessa städer det är, som även under senare tider upptagit amorteringslån för åstadkommande av järnvägar, som många gånger varit till hela bygdens nytta, och där beloppen kanske tecknats något högre, än vad fallet skulle varit, om man tänkt sig, att nu ifrågavarande inkomster skulle i så avsevärd grad minskas.

Mina herrar, det är icke något motsatsförhållande mellan stad och land, som motiverat min ställning till frågan. Jag har aldrig gjort mig till tolk för något sådant, utan jag har i stället sökt påpeka den samhörighet, som bör råda mellan stad och land. Och särskilt må man beakta samhörigheten mellan en stad och den kringliggande bygden. Jag anser, att det är en fördel för landsbygden, om staden växer, och en olägenhet för landsbygden, om staden inom sitt område för en tynande tillvaro. Stadens framgång är landsbygdens framgång, och landsbygdens förkovran är stadens förkovran. Mina herrar, vid en tidpunkt, då man står i begrepp att omlägga de kommunala skattebördorna, och då en kommitté tillsatts för att minska det ekonomiska trycket för en del tungt belastade kommuner, är det då rimligt, att man vid en sådan tidpunkt fastslår en ordning, varigenom en hel del andra kommuner kunna komma i en dylik brydsam ställning? Och är det rimligt att fatta ett beslut, som för den närmaste generationen kan ha följder, som vi knappast kunna överskåda?

Då mitt yrkande, som jag nyss nämnde, gick ut på, att

Om det allmännas frivörande från beroende av rusdrycks-handlingen.
(Forts.)

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen. (Forts.)

städerna skulle bibehålla dessa inkomster efter 1921, då ett sådant yrkande alldeles givet, fastän medelbart, syftar på att avskrivningen må ske långsammare och således städer och vissa köpingar icke råka i en allt för brydsam ställning, då vädjar jag till herrarna, om herrarne icke i solidaritetens intresse anse, att ett dylikt yrkande med den baktanke, jag nyss omnämnde, har synnerligen stort fog för sig.

Med anledning av vad jag sålunda framställt får jag yrka bifall till vad utskottet hemställt rörande ersättningen åt städer och vissa kommuner med den ändring, att ersättningsbeloppet för städer och vissa köpingar för år 1922 och följande år må bestämmas varje år till samma belopp, som av utskottet föreslagits för år 1921. Skulle man anse, att detta yrkande är för tidigt väckt, så ber jag, att det må anses framställt vid behandlingen av den paragraf, som det närmast avser.

I detta anförande instämde herrar *Vahlquist, Branting, Beckman* i Linköping, *Holmdahl, Westman, Lenke, Indebetou, Starbäck, Gustafsson* i Örebro, *Lindqvist* i Stockholm, *von Hofsten, Persson* i Norrköping och *Nilsson* i Hagaby.

Herr Palmstierna: Herr talman, mina herrar! När nu denna fråga ligger på kammarens bord, så ber jag få säga, att den bör betraktas ur två synpunkter, den ena synpunkten är den *nykterhetspolitiska* och den andra den *finansiella*. Jag ber att till en början få se den ur nykterhetspolitisk synpunkt, vad den betyder ur denna synpunkt och de fördelar och nackdelar, som eventuellt kunna vidlåda förslaget i detta avseende.

Jag tror för min del, att det är rätt många av denna kammarens ledamöter, som erinra sig den glädje, man erfor, när det blev bekant år 1909, att Riksdagens Första kammare väsentligen hade gått med på Andra kammarens beslut i fråga om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycksmedlen, och jag vill även säga, att man hälsade med bifall, att den dåvarande högerregeringen tillsatte en kommitté, den s. k. rusdrycksmedelskommittén, i vilken insattes tre ledande nykterhetsmän, för att taga denna sak om hand. Vad väntade man, frågar jag, av denna rusdryckskommitté, och jag vill alldeles särskilt fråga: vad väntade man av de tre ledande nykterhetsmännen, som insattes i densamma? Jo, man väntade av dem *ett helt och genomtänkt program i alla delar* rörande det allmännas frigörande från beroendet av rusdryckmedlen. Men när nu kammarens ledamöter se detta förslag på bordet, måste man med en viss besvikelse säga sig, att man icke fått fram detta fullständiga program, som enligt min uppfattning Riksdagen borde ha en viss rätt att begära. Jag har för min del redan tidigare, då jag hade tillfälle att diktera ett beslut i stadsfullmäktige i denna

fråga, uttalat den besvikenhets, man erfor över att icke hela detta program framlades, och inom bevillningsutskottet har jag likaledes på samma sätt hävdad, att det varit en verklig brist, att vi icke fått hela linjen uppdragen. Man väntade onekligen, att de sakkunniga, som behandlat denna fråga, skulle sett den uteslutande i egenskap av *sakkunniga* och icke i någon mån låtit *politiska* bevekelsegrunder fördunkla eller föra åt sidan förslag till reformer, som voro nödvändiga. Jag vill tillägga, att regeringen kan av politiska skäl underlåta att framlägga den ena eller andra detaljen av ett förslag, men av sakkunniga har man enligt min uppfattning kunnat begära, att programmet i sin helhet framlagts eller i varje fall att ett bemödande därom framträtt.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

Huru är det nu emellertid här? Jo, vi se, att man grundat hela detta spörsmål väsentligen på *städernas* frigörande, men däremot näppeligen tagit upp andra delar av programmet. Sådant förslaget ligger på bordet, innehåller det, att städernas frigörande skall ske så gott som fullständigt; till år 1935 är frigörelsen färdig, och såväl stads- som kommunandelarna avlyftas och läggas på staten. Men *landstingen*, huru är det med dem? Landstingen befinna sig huvudsakligen i samma läge som städerna, ty landstingen ha beskattningsrätt och kunna sålunda skaffa sig ersättning. Samma princip, som ligger till grund för Riksdagens beslut 1909, samma princip borde givetvis ha tillämpats i avseende å dem. I Kungl. Maj:ts proposition framhålles mycket tydligt, att Kungl. Maj:t måst erkänna, att så är förhållandet. Det heter nämligen där, att vad som förut yrkats beträffande städerna gäller också i princip för landstings och hushållningssällskaps vidkommande, och det erkännes öppet, att med det förslag, som här framlägges, komma landsting och hushållningssällskap indirekt att fortfarande bli beroende av de inkomster, som statsverket har av rusdrycksmedel. På denna punkt har man sålunda icke följt den principiella linje, som likväl enligt uppfattningen inom särskilt Andra kammaren skulle följas. Jag måste för min del beklaga, att en sådan besynnerlig inkonsekvens gjort sig gällande, att städerna fortfarande skulle få inkomster på grund av ledamotskapet i landsting av brännvinsmedel, samtidigt med att man berövar städerna deras egna direkta stadsandelar. I denna fråga säger man: statsmedel som statsmedel. Men så har man aldrig förut sagt, utan man har skilt mellan vad som är brännvinsmedel och statsregleringsmedel.

Nu skulle emellertid enligt det förslag, som är framlagt, en femtedel av brännvinsmedlen användas för landstingens behov. I samma förordning, som intager städernas förhållande till dessa medel, står också fastlåst för all framtid, att här skola landstingen få en femtedel, och att hushållningssällskapen för all framtid skola få en åttendedel av dessa medel; detta är tillförsäkrat dem i förordningen, och det står uttryckligen betonat i Kungl. Maj:ts proposition. Det

Om det all-
männas fr-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)

är sant, att hushållningssällskapen bedriva en nödvändig och nyttig verksamhet, en verksamhet, som säkerligen påkallar statens och det allmännas understöd; men givetvis råder här samma princip som eljest, och skall man fullfölja den ståndpunkt, som Andra kammaren intagit, då borde frigörandet ha skett i fråga om dessa institutioner. När man upptager i den förevarande förordningen båda två, såväl hushållningssällskap som landsting, så har en sådan frigörelse icke skett.

Jag vill för min del beklaga, att ej heller den så kallade nykterhetskommittén, som ju hade att granska rusdryckskommitténs betänkande och reservationerna, icke vidtagit de rättelser och förändringar, som varit erforderliga. Denna kommitté her emellertid, som man väl förstår, haft kort tid på sig, och reservanterna inom rusdrycksmedelskommittén ha utövat ett ganska stort inflytande även inom nykterhetskommittén, och av detta skäl kan man förstå, att ändringar näppeligen kunnat komma till stånd.

Men inom bevillningsutskottet har man likväl på kort tid vidtagit den formella ändringen, att man begär, som kammarens ledamöter finna utav utlåtandets motivering, ett avlyftande ur förordningen av landsting och hushållningssällskap, så att vi redan till ett nästkommande år kunna få in anslagen till dem under respektive huvudtitlar. Därmed är givetvis reformen icke fullständigt gjord, ty man måste undersöka, vilka av de ändamål, som fyllas av landsting och hushållningssällskap, som för framtiden skola täckas av statsmedel eller av andra medel, men likaväl som man inom rusdrycksmedelskommittén kunde diskutera kommunandelen och hur den skulle täckas av statsmedel, och vilka utgifter som där skulle bestridas av statsmedel, borde man ha upptagit detta problem till behandling, och det är att beklaga ur nykterhets synpunkt, att så icke skett. Jag vill emellertid bestämt understryka den del av utskottets motivering som handlar härom, ty jag vill säga, att för mig och flera andra inom bevillningsutskottet har det varit bestämmande för vårt deltagande i utskottets beslut, att vi kunna vänta redan nästa år att få denna sak avhjälp.

Men, frågar man, hur är det med *statens* frigörelse? Ja, det egendomliga är, att man kan säga, att så gott som ingenting blivit bestämt i fråga om statens frigörelse. Där har man visserligen fixerat en viss maximigräns, men den skulle nedflyttas till medeltalet under 3 års tid. Men räknar man med medeltalet under tre hela års tid, betyder det i själva verket, att det är en *normal* och fortgående sänkning, som försiggår av konsumtionen. Då är det bara ett sken utan betydelse att sätta upp en maximigräns. Det blir en dekoration och näppeligen något annat. När jag vidare finner, att den fond, som här skulle skapas, tydligen är avsedd för inlösen av brännvinsbrännerierna och maltbolagen — det ligger givetvis bakom det hela — måste jag säga nej. Jag skulle icke

vilja, att man i någon mån uttalar, att en inlösning skall ske, för den händelse allmänt rusdrycksförbud blir beslutat i landet. Här har den organiserade nykterhetsrörelsen och de många uttalanden, som kommit till stånd i denna kammare, varit varning nog, de motivera i sin mån till fyllest att vederbörande i god tid göra sig beredda att ej få ersättning för den förlust, som eventuellt kan ifrågakomma. När denna statsfond, som man nu skapar, dessutom skall begagnas för *sociala* ändamål, förklarar jag, att det endast blir maskerade statsregleringsmedel. Genom en bakväg inför man åter dessa brännvinsmedel till bestridande av statsuppgifter. Den frigörelseproklamation, som anses föreligga beträffande staten, har i själva verket så gott som intet värde. Tillägger man sedan, att staten kanske själv kommer att reglera priserna på brännvin och då blir ytterligare beroende, och vidare att man kan taga bort 20-litersrabatten för vinhandlarna, är det icke osannolikt, att en stegring av inkomsten kan ske, varför det ligger i öppen dag, hur litet i själva verket det förslag betyder, som här är framlagt.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-handteringen.
(Forts.)

Inom bevillningsutskottet framställde vi också yrkande på, att man skulle vidtaga en successiv sänkning av statens beroende med en million kronor om året utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, och vidare att denna fond icke skulle få användas för det ändamål, som är föreslaget i Kungl. Maj:ts prop., utan endast användas för produktiva ändamål och på samma sätt som de medel, vilka upp- tagas under rubriken »i anspråk tagna kapitaltillgångar». Men jag har nu att erkänna, att vi misslyckats i denna vår strävan. Vi ha stött på så bestämt och avgörande motstånd ifrån ledamöter av Riksdagens Första kammare och även på *andra* håll, att det varit omöjligt att kunna driva igenom detta, och för att rädda, vad man möjligen skulle kunna rädda, tvingades vi att avstå från yrkandena i denna del. Men när man nu avstått härifrån, vill jag säga — och det tror jag man bör göra klart för sig — att därmed är denna del av spörsmålet icke ställd på framtiden, utan den kommer med säkerhet upp igen.

Med dessa ord har jag sålunda velat framhålla, hurusom ur nykterhetspolitisk synpunkt man visserligen måste hälsa med stor tillfredsställelse, att vi genom Första kammarens beslut nu få städerna frigjorda, men att man likväl hade väntat, att vid den *förberedande* behandlingen av detta ärende hela programmet angående det allmännas frigörande skulle ha lagts fullständigt fram på bordet. Sedermera hade det varit regeringens sak att träffa sitt avgörande, hur pass stor del av detta program Riksdagen det ena eller andra året skulle kunna taga. Jag beklagar, att vi i detta ögonblick icke ha klart för oss, hur programmet i sin helhet ter sig.

Nu öfvergår jag till att med några ord tala om den *finansiella* synpunkten. Det är verkligen med en viss beklämning jag går att i detta avseende yttra mig efter det anförande, som nyss hölls av

Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)

herr Zetterstrand, ty jag kan för min del icke annat än starkt sympatisera med hans anförande i denna del.

Såsom förslaget här har kommit från Kungl. Maj:t, fastställer detta med stöd av kommittébetänkandet till en början en grundval för beräkningen tioårsperioden 1901/02—1911, en beräkningsgrund, tydligen gjord i syfte att minska städernas inkomster. Man tog icke i betraktande, att ny lagstiftning tillkom 1905, att åtskilliga privilegierade rättigheter indrogos, skapande ökade inkomster för vissa städer, och att 20-litersrabatten indrogos. Man tog ej heller i betraktande, vilket starkt framhölls av herr Zetterstrand, att genom 1905 års lagstiftning städernas politici kunde anse sig ha viss rätt att beräkna åtminstone till 1921 brännvinsmedlens utgående efter en viss skala. Men det värsta var likväl, att denna tioårsberäkning skulle skapa ett sådant avbrott år 1915 på en enda gång i städernas finanser på 27 %, att dessa därigenom skulle lida en högst betydlig skada, och en oro uppstod på grund härav i många av Sveriges städer. På den punkten har emellertid en betydlig förbättring verkställt genom bevillningsutskottets förslag, då man i stället för att taga dessa tio år tagit perioden 1907/08—1911 och därigenom uppnått en betydande förbättring just år 1915. Jag vill sålunda, när jag berör denna sak, säga, att, samtidigt som man måste i många avseenden beklaga vad som skett beträffande städerna, man likväl icke får förbise, att någon lättnad på denna punkt ägt rum, och att skadan kunde ha blivit värre.

Så kommer jag till spørsmålet om tidsbegränsningen. Här har man på sina håll gjort spørsmålet om tidsbegränsningen 1935—1949 till en nykterhetsfråga. Jag har aldrig kunnat se saken på det viset. Jag har sett den som en fråga om *fördelning af vissa medel mellan staden och staten*. Det är nämligen så, att anser man, att brännvinsförsäljningsmedlen under viss period hålla sig konstanta och man successivt avskriver för städerna, gör staten under sådana förhållanden en ren förtjänst. Sker däremot en sänkning av dessa brännvinsmedel i takt med städernas avskrivning, då gör staten icke någon som helst förtjänst. På den tid, det nu är fråga om, tror jag, att staten kommer att göra en verklig förtjänst på städernas bekostnad. Detta anser jag oriktigt, ty ur förbudssynpunkt betyder detta så gott som ingenting. Inom bevillningsutskottet kämpade vi, som hade den uppfattning, som både jag och herr Zetterstrand hysa, jag vågar säga så hårt, vi någonsin kunnat för denna sak, och jag tror, att man med gott samvete nu kan säga, att mer än vad vi vunnit stod icke att få. När nu herr Zetterstrand framställde sitt yrkande i dag, att man skulle söka få någon annan tidpunkt än 1935, vill jag likväl säga, hur sympatiskt detta än är från min synpunkt, att när det hopp, som städerna i det avseendet kunde ställa på Riksdagens Första kammare, efter dess beslut i går fullständigt svikit, är det näppeligen någon idé

att framställa ett yrkande av den beskaffenheten. Ty så känna vi litet var ledamöterna inom denna kammare, att ett yrkande sådant som det av herr Zetterstrand framställda, även ifall det skulle mobilisera alla dem, som stå på hans sida, likväl skulle falla ganska platt. Jag beklagar det starkt, men sådan är situationen, och så erforo vi den vid ärendets behandling i bevillningsutskottet.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

Ser man förslaget beträffande staten ur finansiell synpunkt, så förmärkes samma medeltal av 10 år; men jag spørjer verkligen omedelbart: Vad finnes det för ringaste idé ur finansiell synpunkt att taga denna tioårs beräkning. Skulle man utgå från något statsfinansiellt motiv, borde man naturligtvis utgå ifrån, hur statens inkomster under de senaste åren varit och från detta räkna sig ned, såsom också herr Wijk på ett mycket träffande sätt framhållit i sin motion. Men icke nog därmed, utan det är ju så, att under dessa tio år har statens beskattning undergått betydande förändringar: en höjning av brännvinsaccisen från 50 till 65 öre, införande av maltskatt och punschskatt; för övrigt har en felräkning beträffande kontrollkostnaderna blivit gjord.

Sålunda har man icke på denna punkt, finansiellt sett, den grundval för framställningen, som borde ha förefunnits. Bevillningsutskottet har emellertid i detta avseende gjort den förändringen, att det tagit samma årsperiod, som nyss angivits. Härigenom ställes åtminstone denna sak på en finansiellt riktig bog, vilket icke var fallet i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag vill således härmed ha redogjort för dels, huru frågan i allmänhet ligger, och dels huru den bör betraktas ur nykterhetspolitisk och finansiell synpunkt. När jag nu anser mig vara nödsakad på grund av det avtal, som träffats inom bevillningsutskottet att rösta för detta förslag, och då jag vet, att det är omöjligt att finna något annat vare sig i nykterhetspolitiskt hänseende — och vad det beträffar, smärtar det mig, att det icke går att få fram något annat — eller beträffande städerna — och jag beklagar, att kammarens ledamöter icke ha mera hjärta för dem — så måste jag alltså yrka bifall till bevillningsutskottets förslag,

Herr Hamilton: Herr talman! Jag är en alltför stark vän av det allmännas frigörande från ekonomiskt beroende av rusdrycks-hanteringen för att vilja lägga det ringaste hinder i vägen för utskottets förslag, som ju för övrigt bär kompromissens prägel. Men jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle understryka, att Riksdagen eller staten genom ett bifall till bevillningsutskottets förslag tillförsäkrar städerna en inkomst av åtskilliga tiotal millioner kronor. Dessa millioner hava de visserligen redan nu, men de hava dock icke någon säkerhet för dem, och det är för övrigt åtskilliga millioner mera, än regeringen föreslagit. Städerna få dessa inkomster utan ringaste villkor, således endast för att underlätta skattebör-

Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)

dorna i dessa de förmögna samhällen, för att minska skatterna för den mest förmögna delen av Sveriges befolkning.

När det däremot gäller att ge ersättning åt landskommunerna, ersätta de statsmedel — man måste kalla dem så — som utgå på den mest demokratiska grunden eller fördelas lika efter invånarantalet för Sveriges kommuner, då fäster man det villkoret, att detta skall utgå för att höja statsbidraget till skollärarnas avlöning. Därigenom korsas den riktlinje, som denna kammare uppdragit, då kammaren beslutat, att för nämnda anslag skulle användas statsmedel, vilka, som jag hade hoppats, skulle utgå av inkomst- och förmögenhetsskatt.

Jag vet väl, att detta beslut i dag ger dödsstöten åt denna riktlinje, ger dödsstöten åt den åsikten, kammaren en gång uttalat. Men jag vet också, att det icke går att i dag få någon ändring härutinnan. Min önskan är blott att få uttala en förhoppning till dem, som i dag få sin vilja fram, som få denna fördelaktiga gåva till stadssammanhällena och köpingarna, att de, då det gäller att lindra skattebördorna för de fattiga i de sämre lottade kommunerna, också skola veta, att landsbygdens intressen äro städernas intressen, och att städerna ha gagn av att landsbygden blomstrar.

Jag ber även att få vända mig med några ord till den aktade norrköpingsrepresentanten, och jag vore tacksam, om han ville höra på mig också.

Hans uttalanden påminna mig verkligen om millionärens bekymmer för sina söners ekonomiska framtid. Vet icke herr Zetterstrand, att skattebördorna i städerna äro ungefär hälften av vad de äro på landsbygden, särskilt om man tänker på jordbruket? Vet icke herr Zetterstrand, att de 25 % av Sveriges befolkning, som bo i städer och köpingar, omfatta ungefär $\frac{2}{3}$ av Sveriges skatteobjekt, medan de övriga 75 % av Sveriges innebyggare äro inneslutna i samhällen som blott ha en tredjedel av dessa skatteobjekt? Vet han icke, att den bevillningstaxerade inkomsten i våra stadssamhällen utgör per man ungefär fyra gånger så mycket som på landsbygden? — Vet man det, så behöver man väl icke ha några vidare bekymmer om dessa samhällens framtid. Det är, som jag sade, millionärens bekymmer om sina söners framtid, och jag tror, att de orden i dag förefalla lika löjliga, som de någonsin gjort.

Ja, mina herrar, jag har icke annat att göra här, sedan jag uttalat den förhoppningen, att herr Zetterstrand och alla de, som instämt med honom, måtte understödja oss, när det gäller att lindra de fattiga landskommunernas skattebörd, än att nu yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Det är ju givet, att jag, som på nära håll sett och deltagit i skötandet av en medel-

stor svensk stads finanser, skall ha en viss erfarenhet av att denna finansiella ställning icke alltid är sådan, som den siste ärade talaren sökte göra gällande, då han talade om millionärens bekymmer för sina söners framtid. Det är nog så, att en hel del svenska städers ekonomi kommer att bli i ganska hög grad rubbad genom det förslag, som nu föreligger. Jag är icke heller fri från en viss känsla av att det varit önskvärt i många avseenden även från landsbygdens synpunkt betraktat, om man gått fram med mera försiktighet; det är icke riktigt att säga, att städerna få en gåva, när man faktiskt främtager dem en del av de inkomster, som de för närvarande hava på grund av lagens bestämmelser.

Men, mina herrar, detta har icke hindrat mig att biträda utskottets förslag, och jag skall be att få säga, att när jag ser på denna sak, som den i verkligheten föreligger, så finner jag den varken så som den siste ärade talaren eller så som herr Zetterstrand föreställt sig. Vi veta alla, att här gäller en fråga av synnerligen stor betydelse, så stor, att det kanske är den enda fråga, som med fog kan nämnas i jämbredd med den stora fråga, som vi behandlade här för ett par dagar sedan; det gäller att taga ett verkligt praktiskt steg på nykterhetsarbetets område.

Vi veta, att så länge det förhållit sig så, att städer, kommuner, landsting och hushållningssällskap, med ett ord nästan alla korporationer här i landet varit beroende av inkomsten från rusdrycks-hanteringen, så länge har det också varit mycket svårt att komma fram med några restriktioner, några verkliga försök att bringa nykterhetsarbetet framåt, ty då hade dessa korporationer mist sina inkomster. Det är en stor social fråga detta. Det gäller en sak, som kommer att öka sparsamheten, arbetsamheten och välmågan i vårt land i så hög grad, att jag ansett mig böra se frågan företrädesvis ur den synpunkten. Den finansiella sidan av saken är det ju också nödvändigt att taga hänsyn till, när det gäller så många millioner, men för min del har jag satt den frågan i andra planet. Nu förstå herrarna, att jag inser, att detta förslag kommer att drabba en del mindre svenska städer ganska hårt. Men man får väl icke se saken så, och även om man bor i en stad, behöver man väl icke hava någon skyldighet eller ens rättighet att ensidigt se på stadssamhällellens fördel. Man är ju i alla fall representant för hela landet, och då får man väl se på det allmännas bästa. Vi veta, att denna fördel, som städerna haft i många år, har av landsbygdens representanter betraktats med oblidiga ögon. De ha, ehuru icke alltid med fog, i detta sett en orättvisa, och man måste ju taga hänsyn även till andras åsikter. När man skall lösa en så stor fråga, går det icke att taga den linje, som kanske ligger en själv närmast, man måste söka ge rättvisa åt alla håll. Denna landsbygdens åsikt har gjort sig så starkt gällande, som omständigheterna kunnat medgiva, och för att komma till ett resultat,

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

har det gällt för utskottet att medla mellan dessa två åskådningar och att ordna frågan så, att i någon mån åtminstone de olika synpunkterna kunde bli tillgodosedda, och det synes mig i alla fall, mina herrar, som om, från denna synpunkt sett, ingen särskilt stor anmärkning kan riktas mot det resultat, vartill utskottet kommit.

För min del vill jag säga, att jag icke kan vara med om att yrka bifall till herr Zetterstrands förslag. Jag kan icke heller vara med om något förslag, som åt motsatt håll går längre, än utskottet sträckt sig, utan jag tror, att i detta fall böra vi försöka lösa denna stora fråga i det enighetens tecken, som kom den stora pensionsförsäkringsfrågan till del för ett par dagar sedan. Första kammaren, vars åsikt i detta fall som bekant går mera i riktning mot herr Zetterstrands förslag, har under gårdagen, såvitt jag vet utan votering, anslutit sig till utskottets förslag. Det skulle väl, mina herrar, se ganska märkvärdigt ut, om man här i denna kammare, där insikten om nykterhetens betydelse och om nödvändigheten av att i detta hänseende slå in på verkligt praktiska reformer, väl får anses större än i medkammaren, skulle i denna fråga visa sig mindre enig, än Första kammaren gjort.

Jag tror och vågar hoppas, att det skall befinnas, att denna kammare likaväl som Första kammaren skall utan votering bifalla utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Jespersion: Jag kan omöjligt biträda den mening, som från visst håll gjorts gällande här i kammaren, att det skulle vara en orättvisa mot städerna att avskryva den andel av brännvinsmedlen, som de tidigare åtnjutit. Men jag kan gärna medge, att det, sådan utvecklingen blivit, kan kännas ganska besvärligt för dem att hastigt bliva berövade inkomster, som de tidigare haft att bygga på för en massa utgifter. Det är ju visserligen sant, att städerna ha, som herr Zetterstrand påvisat, en hel del kostnader för institutioner, vilkas motsvarigheter på landsbygden bekostas av staten, men städerna ha också många fördelar, som landsbygden saknar, och icke minst den fördelen, att till städerna inflytta alltid en del kapitalister, varigenom beskattningsbara förmögenheter hopa sig på dessa platser på ett helt annat sätt än på landsbygden.

Jag skulle för min del icke haft något emot att möjliggöra en avskrivning på något längre tid, ty som jag nämnde, är det ju besvärligt att ordna sin ekonomi, då det gäller att avstå från inkomster, som man haft, men som vi alla veta, är detta förslag resultatet av en kompromiss mellan de många olika meningar, som gjort sig gällande inom utskottet, i det att den ene fått ge efter på sin mening likaväl som den andre fått göra det. Man har således enat sig om det förslag, som här föreligger, och jag tror i alla fall icke, att det varit möjligt att få fram något förslag med mindre meningsskiljaktigheter.

Det är en sak i detta utskottsbetänkande, som jag för min del finner icke vara sådan den borde vara, och det är ordnandet av frågan om kommunandelarna. Jag kan icke finna det vara riktigt, att man skall fastslå, att vad kommunerna erhålla såsom ersättning för vad, som tidigare utgått till dem, skall användas uteslutande till lärarelöner. Kommunerna komma ju nu att mista det bidrag de tidigare erhållit i proportion efter sin folkmängd. När man då bestämmer, att detta bidrag, som kommunerna haft, skall ersättas därav, att staten övertager betalningen av 90 % av lärarelönerna i stället för 67 %, så kommer den orättvisan att inträffa, att såväl till städerna som till de bäst lottade landskommunerna ersättningen blir väsentligt större än till de fattigaste landskommunerna, emedan antalet barn per lärare är relativt mycket mindre både i städerna och i de bäst lottade landskommunerna än i de fattiga landskommunerna, detta till följd av svårigheten att kunna bygga och underhålla skolor i tillräcklig mängd. Under sådana förhållanden tycker jag icke, att det är riktigt att ytterligare premiera detta system, utan det hade varit lyckligast om landskommunerna fått, liksom hushållningssällskapen och landstingen, efter en viss beräkningsgrund den andel de skola ha, att av dem fritt disponeras liksom förut. Det kan enligt mitt förmenande icke vara riktigt att på detta sätt gynna just dem, som ha bäst råd att betala sina utgifter, och giva dem mera än de andra, som ha sämre råd. Därför skulle jag för min del ansett det lämpligast, att man icke fastslagit, huru det skall förhållas med dessa kommunandelar, utan endast angivit efter en viss grund vad kommunerna borde ha såsom ersättning för vad de förlora.

Herr talman, jag har velat göra detta uttalande, men såsom ärendet nu ligger, har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Räf: Herr talman! Det kan naturligtvis icke annat än väcka odelad glädje hos varje nykterhetsvän, att vi kommit så långt med denna sak som vi gjort och fått ett förslag sådant som det föreliggande, som synes verka i nykterhetsvänlig riktning till frigörelse för kommuner, landsting, hushållningssällskap o. s. v. från beroende av rusdrycksmedlen. Vad som här blivit tämligen väl frigjort från detta beroende efter en följd av år, det är stadskommunerna och likaså landskommunerna, men vad staten beträffar, måste man säga att därvidlag är ännu intet gjort, men förslaget är så tillvida fördelaktigt även i detta avseende, att vi så att säga samla fienden i en enda punkt, hvarigenom det blir kanske något lättare att komma till rätta med honom, än då hans intresse är fördelat över hela landet. Vad sedan beträffar landstingen och hushållningssällskapen, så måste man nog säga, att icke så mycket är åtgjort, som man vid första påseendet tycker sig finna. Emel-

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshanteringen.
(Forts.)

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

lertid i den mån som detta förslag verkligen realiserar ett nykterhetsvänligt intresse är jag mycket glad att få vara med i Riksdagen, då beslut därom fattas.

Jag skulle icke ha tagit till ordet i denna fråga, om jag icke hade vetat, att beträffande landskommunerna råder hos rätt många stor obekantskap med hur saken egentligen ligger. Jag har övertygat mig om att det råder sådan obekantskap genom att tala med åtskilliga personer här i kammaren. Denna obekantskap förvänar mig för övrigt icke. Vi skriva i dag den 23 maj och vi ha våra pulpeter fulla av diverse mycket vidlyftiga handlingar. Man kan omöjligt hinna genomläsa allt och isynnerhet så pass vidlyftiga handlingar som denna.

Då jag nu går över till att uttrycka missnöje med en viss sak i föreliggande förslag, förmodar jag, att ingen har anledning, efter det uttalande jag nu haft, att tro mig kritisera i antinykteristiskt syfte. Mina 30 år i nykterhetens tjänst torde borga tillräckligt för att så icke är förhållandet. Herr Lindblad har uttryckt, vad landskommunerna beträffar, den anmärkning jag nu avser mot förslaget, sådant det kom från Kungl. Maj:t, i en motion, där han säger, att den »städerna tillförsäkrade förmånen lagfästes, medan där emot landets kommuner i allmänhet nödgas sväva i fullkomlig ovisshet om ersättningen till dem, vilken således blir helt och hållet beroende av löften och förespeglningar». Jag vill icke säga, att precis samma förhållande står kvar i dag, men ungefär samma svaghet vidlåder dock förslaget, vilket framgår isynnerhet då man läser utskottets betänkande på sid. 31, där det heter att »den kungl. propositionen icke innehåller något förslag till beslut rörande gott-rörelse för de s. k. kommunandelarna». Bevillningsutskottet säger vidare på sid. 33, att »Kungl. Maj:ts förslag utgår från den förutsättningen, att såsom gottgörelse för de indragna kommunandelarna av brännvinsförsäljningsmedlen anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med ingången av 1915 ökas, så att tillskottet motsvarar nio tiondelar av den kontant utgående minimibegynnelselönen jämte ersättning för samtliga minimiålderstilläggen». Utskottet säger vidare, att det vid framläggandet av sitt förslag utgår från enahanda förutsättningar. Sålunda träffar vad herr Lindblad säger i sin motion ganska väl även utskottsbetänkandet i föreliggande punkt.

Jag har verkligen fruktat hela tiden, att när nykterhetssaken komme till en sådan ståndpunkt, att den skulle avgöras efter rent ekonomiska hänsyn, vi därmed skulle stå vid den mest kritiska punkten. Då den nykterhetskommitté, vars utlåtande ligger till grund för förevarande fråga, tillsattes med 8 stads- och 2 landsortsrepresentanter, stärktes ytterligare min farhåga för att det skulle bli kinkigt nog för landsbygden att få de rättigheter, som härvidlag borde tillerkännas landsbygden. Och då jag nu ser det före-

liggande förslaget och läser utskottets betänkande i detta hänseende, finner jag mina farhågor besannade, och jag måste säga att det blivit nästan värre, än jag fruktat. Städernas andel »lagfästes» nu, såsom det heter i denna motion, till 65,569,908 kronor under hela den period, varom nu är fråga, eller till 1935. Jag får säga, att jag avundas icke städerna dessa belopp och jag avundas överhuvud taget icke något, som går i den riktningen, att det verkligen kan tillgodose ett nykterhetsvänligt intresse av den beskaffenhet, som här föreligger. Det kan väl förefalla, som om detta belopp vore ganska högt, men jag tror, att städerna ha stora revor efter de ledsamheter de haft och att de väl behöva åtskilliga miljoner för att bota dessa revor. Det vore riktigt väl, om städerna nu också använde dessa miljoner till att bota de revor, som rusdryckshand- teringen åstadkommit i dessa samhällen. Men jag kan icke därför frånga, att icke även landsbygden bort få behålla något av vad den haft förut.

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

Det skulle vidare kunna anmärkas, och den anmärkningen föll mig genast i ögonen, varför just de städer, som haft den mesta trafiken och som sålt det mesta brännvinet under de sista åren, skola premieras i förhållande snart sagt till superiets styrka. Jag ser på en stad, som ligger i min hemtrakt, nämligen Huskvarna, ett synnerligen aktningvärt samhälle, som hittills försakat att skaffa sig ett brännvinsbolag och som offrat mycket för nykterhetssakens fromma. Den staden har icke fått ett öre. Ser jag på en annan stad, som för några år sedan nedlagt brännvinshandeln, nämligen staden Grenna, så är det ungefär likadant, om ock den staden dock har fått något. Med dessa och liknande undantag hava städerna emellertid fått 65,569,908 kronor och dessutom ha de fått, såsom det heter i den av mig återopade motionen, vissa »löften och förespeglingar», »löften och förespeglingar», nämligen, att de icke skulle behöva betala mer än 10 % av sina folkskollärares löner. Huruvida dessa löften gå i fullbord, beror på nästa års förhandlingar.

Vad åter landsbygden beträffar, har den endast fått dessa »förespeglingar» eller dessa »löften». Jag skall icke själv begagna ordet förespeglingar, utan jag skall säga förhoppningar, men förhoppningar äro dock icke detsamma som »lagfästade» åtgärder. Nu såges det visserligen i den kungl. propositionen, att man sökt ordna saken så, att det skulle bli verklig likställighet mellan kommunerna. Jag föreställer mig då, att man menat mellan lands- och stads- kommuner, men den likställigheten har icke kommit fram.

Det såges i den kungl. propositionen, att de flesta myndigheter och korporationer ha tillstyrkt denna Kungl. Maj:ts åtgärd, i avseende på landskommunerna som sedermera också blifvit upptagen och tillstyrkt av bevillningsutskottet. Sanningen är dock den, att det är fem Konungens befallningshavande, som äro för saken, och

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

sex Konungens befallningshavande, som äro emot densamma. Då kan man väl icke säga, att de flesta myndigheter, åtminstone högre myndigheter, äro för åtgärden. Och av landstingen, som väl ha bättre insikt i dessa förhållanden och stå i intimare kontakt med den verkliga landsbefolkningen än någon annan, är det icke mer än ett, som är för den av Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet föreslagna åtgärden. Huru många äro då emot den? Det är sex landsting, som äro emot åtgärden. Såväl Konungens befallningshavande som landstingens yttranden härvidlag äro ganska läsvärda, i all synnerhet för landsortsrepresentanter.

Då kanske man invänder: men det är dock flera korporationer, som du icke omnämnt. Ja, tackar för det, att många stadsfullmäktige rekommendera denna åtgärd för landsbygden, men dessa rekommendationer tycker jag icke äro så värst mycket värda. Ser jag däremot på en mycket stor landsorganisation, nämligen Stadsförbundet, så förvånar det mig i hög grad, att icke också den gått med på stadsfullmäktiges mening. Stadsförbundet har i detta fall ställt sig på samma sida som landsortens befolkning och sagt, att detta förfarande icke är riktigt beträffande landsbygden.

Bevillningsutskottet angiver som motiv — jag tror, att det är på sid. 33, och samma sak finnes omnämnd i den kungl. propositionen på sid. 23 — att ärendet ligger så till på allra högsta ort, att folkskollärarnas löner skulle förhöjas. Det är ju mycket tacknämligt, att det finnes utsikt till det, och då det står anfört i bevillningsutskottets betänkande, har uttalandet följaktligen en starkt bindande kraft. Då avgifterna för folkskolan under de senaste 25 åren höjts från 11 miljoner till 43 miljoner, verkar det emellertid näppeligen uppmuntrande för oss att i detta sammanhang bli invädda i sådana halvt givna löften, som faktiskt skulle avges, därest Andra kammaren fattade ett beslut i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit.

Jag har därmed icke på något sätt uttalat mig om, huruvida folkskollärarna böra tillerkännas löneförhöjning eller ej. Jag har icke sagt någonting om den saken, men jag vill uttryckligen framhålla, att det näppeligen är rätta sättet att i detta sammanhang insticka frågan om löneförhöjning åt folkskollärarna, lika litet som det är lämpligt att här komma fram med dessa 90 procent i stället för de 66 $\frac{2}{3}$. — Jag höll på att säga, att på gången och på pannan känns Torstens son igen.

Nå, vad blir följden, om vi taga detta förslag? Jo, följden blir — det synes uppenbart åtminstone för varje lantmannarepresentant — att vi få ökade löner för folkskollärarna och även ett ökat antal folkskollärare. Det är ju mycket bra för bildningens skull, och särskilt böra ju vi, som äro så starka vänner av bildningen, glädja oss däröver. En given följd av detta förslag blir också, att landskommunerna eller kommunerna över huvud taget

få bra mycket mindre ekonomiskt intresse av att reglera folkskol-lärarnas löneförhållanden. Det är ju en stor skillnad att betala 10 procent mot att såsom nu betala $33\frac{1}{3}$ procent.

Om vi tänka på hur saken ter sig ur riksdagspolitisk synpunkt, så vill jag fråga herrarna, om det är någon som tror, att, ifall vi år 1911 beslutat i överensstämmelse med herr Hamiltons motion, bevillningsutskottet nu kommit fram med ett förslag, varigenom landskommunerna skulle berövas den del av brännvinsmedlen, de förut haft.

Den av greve Hamilton även i år väckta motionen har samma syfte som den år 1911 avgivna. Om vi besluta i överensstämmelse med denna årets motion, få vi vad som så där halft räckes oss utan att förlora något av brännvinsmedlen. Hade det icke varit vackrare, om vi fått vad som verkligen tillkommer oss, nämligen 3,900,000 kronor? Därigenom hade saken kunnat ordnats på det sätt, som greve Hamilton föreslagit. Men hur går det, när vi komma till 1915? Tror man, att vi icke då måste reglera förhål-landet? Jo, säkerligen. Men då blir Riksdagen lurad — ja, lurad blir ju ingen här, därtill äro vi för visa, men annars skulle jag kunna säga, att vi bli lurade. Tar man hänsyn till vad som här inträffat, måste jag för min ringa del, även om det icke tjänar något till, avgiva min vördsamma protest mot att på detta sätt här skall indragas folkskollärarnes lönefråga och vidtagas åtgärder, som göra det ovisst för landskommunerna, om de skola erhålla behörig del av brännvinsmedlen.

Jag måste verkligen också, då jag tänker på det allvarliga läge, vari nykterhets-saken befinner sig i vårt land, uttala mitt djupa beklagande över att denna folkskolefråga blivit lagd under sigillet redan vid förpostfäktningarna på nykterhets-sakens område. Skall det gång efter annan instickas saker till skada för den stora landsbygden till förmån för ett annat intresse, får det ursäktas, om man blir försiktig vid införandet av nykterhetsvänliga reformer. Man får icke heller då säga, att denna försiktighet beror på bristande nykterhetsintresse. Man skall icke tillvita sina politiska motståndare något som man själv är orsak till.

I sakens nuvarande läge måste jag yrka bifall till bevillnings-utskottets förslag i dess allmänlighet. Beträffande städer, lands-ting och hushållningssällskap har jag redan gjort ett uttalande, men jag förbehåller mig friheten att då vi komma till 5 punkten yrka, att landskommunerna bära tillerkännas de 3,900,000 kr., ett belopp som dels finnes återgivet i herr Lindblads motion och dels är konstaterat vara riktigt i den kungl. proposition, som här föreligger.

Herr Larsson i Klagstorp: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är enligt mitt förmenande av så stor social och

Om det all-männas fri-görande från beroende av rusdrycks-hantering.
(Forts.)

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

nykterhetspolitisk betydelse för framtiden, att om Andra kammaren i likhet med vad Första kammaren gjorde i går bifaller det föreliggande förslaget, tror jag, att Riksdagen därmed gjort mera för nykterhetens främjande och folkets sociala lyftning än vad den på ganska lång tid förut kunnat göra. Jag tror även, att om vi se på den föreliggande frågan opartiskt, måste vi medge, att städerna, som klagat så mycket över förslaget, genom detsamma bli tillerkända betydligt större fördelar än de rimligtvis kunna göra anspråk på. Enligt förslaget skola de under ytterligare 20 år åtnjuta inkomst av brännvinsmedlen, något som icke tillkommer landsbygden. Det är ju så, att därest ett brännvinsbolag finnes i någon stad, skall den i närvarande stund erhålla 38 % och till 1915, från vilket år avskrivningen börjar, 36 % av vinstmedlen. Finnes det ett brännvinsbolag på landsbygden, skola alla brännvinspengarna inlevereras till statsverket, och den kommun, där bolaget finnes, har icke någon som helst ekonomisk fördel av de till brännvinsbolaget inflytande medlen. Man kan snarare förvåna sig över att icke utskottet har gått mera aggressivt tillväga och gjort avskrivningsperioden kortare samt stramat åt bestämmelserna hårdare. Städerna ha åtminstone icke någon moralisk rättighet att pretendera på de inkomster här äro i fråga. Visserligen ha de juridisk rättighet på grund av 1905 års förordning. Varför utskottet icke stramat åt hårdare har varit, att billighetsskäl fått göra sig gällande, ty man kan vara övertygad om, att många städers budget i stor utsträckning är beroende av brännvinspengarna, och för att icke göra det alltför svårt för städerna har man velat lämna dem en övergångstid av 20 år. Dessutom har man vidtagit den förändringen, att övergångsperioden, vilken blivit satt till 20 år, utsträcks till att omfatta även köpingar. Efter nu gällande brännvinsförordning skulle köpingarna efter år 1926 icke åtnjuta någon ersättning. Nu ha vi inom utskottet haft den uppfattningen, att köpingarna i många fall ha lika svårt att hålla samman sin ekonomi som städerna, och det är därför vi velat medgiva en övergångstid av 20 år även för dem. När man skipat så pass god rättvisa, kan man icke säga, att ifrågavarande samhällen blivit missgynnade. Vi skola dock minnas, att detta är ett anslag till städerna och att någon motsvarighet för landsbygden icke föreligger. Visserligen kan man säga, att landsbygden erhållit en del förmåner, i det att ett visst anslag kommer att utgå till hushållningssällskap och landsting. Men vad beträffar anslaget till hushållningssällskap, kan jag icke se, att det är ett direkt anslag till landsbygden, utan hushållningssällskapen måste mera betraktas som funktionärer, vilka utföra Riksdagens och regeringens uppdrag i det de handhåva vissa institutioner, för vilka, om icke hushållningssällskapen skötte desamma, staten skulle få utse andra funktionärer. Sålunda handha hushållningssällskapen exempelvis egna hemsrörelsen, premiering av egna hem, nötboskaps- och hästpre-

mieringen och alla hithörande premieringar. Dessutom ha de att öva tillsyn över och arbeta fram jordbruksnäringen, på det denna näring må ge statsverket största möjliga vinst i form av ökade skatter. Vad beträffar landstingen och deras verksamhet, tror jag, att största delen av landstingens pengar och resurser gå till sådana ändamål, som egentligen borde vara föremål för statens direkta omvårdnad. Den största anparten av landstingens pengar torde nämligen gå till sjukvård i allmänhet, hospitalsvård och dithörande saker och borde närmast vara en direkt statsuppgift, men landstingen ha på sin lott att även i detta fall fullgöra statens uppdrag, medan städerna få sina pengar nästan utan att fullgöra något statsuppdrag. Nu har visserligen en föregående talare här påpekat, att städerna själva hålla vissa avlönade tjänstemän, och bland dem har man särskilt uppräknat tjänstemän vid rättsväsendet i städerna, och det kan vara alldeles riktigt, att detta borde vara en statsuppgift, och jag föreställer mig, att den dagen kommer, då staten kommer att övertaga rättsväsendet i städerna. Detta hade väl staten redan gjort, därest icke städerna önskat att få ha denna sak i sin hand. Vad sedan beträffar att städerna hålla, som här talats om, stadsingenjörer och vissa byggnadsnämnder o. s. v., så vill jag anmärka, att det är ju rent kommunala tjänstemän, som jag icke anser, att staten har något intresse av att avlöna, utan det är kommunernas eget intresse, och då det gäller att fullgöra kommunala uppdrag, måste det väl anses riktigt att vederbörande kommuner själva böra vidkännas de utgifter, som därav föranledas. Därtill vill jag göra den anmärkning, att vi dock böra komma ihåg att för att upprätthålla en del av dessa tjänster ha de att åtnjuta tolagsersättning, som uppgår till betydliga belopp för städerna. Någon motsvarande ersättning finnes icke för landsbygden. Jag tror, att, om vi vilja se vad städerna fått och jämföra det med vad landsbygden får, så måste vi erkänna, att städerna bli rikligen tillgodosedda.

Då man sedan har kritiserat vissa bestämmelser, såsom då exempelvis herr Räf gick in på frågan om ersättning för mistade kommunandelar och påstod det, att städernas rättigheter hade lagfästas, men landsbygden svävade i fullständig okunnighet om, huru det skulle gå för dem i framtiden, så får jag verkligen uttala min förvåning över, att herr Räf kan göra ett sådant uttalande. Det har ju varit en genomgående tanke i nykterhetskommitténs utlåtande, att kommunerna skulle såsom ersättning för kommunandelen få 90 procent av lärarlönerna, det har varit eu genomgående tanke i Kungl. Maj:ts proposition och en genomgående tanke också i utskottets betänkande, och vi ha ytterligare pointerat detta på sid. 33 i utskottets betänkande, där det säges, att Kungl. Maj:ts förslag utgår från bl. a. den förutsättningen, att »såsom gottgörelse för de indragna kommunandelarna av brännvinsförsäljningsmedel

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

anslaget till lönetillskott åt lärare i folkskolor och småskolor med ingången av år 1915 ökas, så att tillskottet motsvarar nio tiondelar av den kontant utgående minimibegynnelselönen jämte ersättning för samtliga minimiålderstilläggen.»

Under förutsättning alltså, att Riksdagen godkänner denna motivering, är det, som vi hemställa att Riksdagen skall godkänna vidfogade lagförslag. Jag tycker, att man kan icke gärna skarpare framhäva just detta, att vi vilja, att kommunerna skola ha ersättning för mistade brännvinsandelar på det sätt, att statsbidraget till lärarnas avlöning höjes till 90 procent. Vi kunna icke rimligtvis närmare fastslå detta i år, ty detta anslag för mistade kommunandelar kommer att uppföras först i 1915 års stat, d. v. s. den stat, som förelägges 1914 års riksdag. Kungl. Maj:t har själv lovat att för 1914 års riksdag framlägga detta förslag till höjning av kommunandelarna, och jag kan icke tänka mig, att omsättningen av representanter i Riksdagen under instundande sommar skall bli så stor, att, därest kammaren nu uttalar sig i överensstämmelse med föreliggande förslag, kammaren icke nästa riksdag skall vidhålla och försöka realisera, vad denna Riksdag särskilt har understrukit.

Då herr Räf vidare vill ha det föreliggande förslaget ändrat därhän, att i stället få denna ersättning för mistade kommunandelar, 90 % av skollärlönerna och ha det i form av direkt anslag till kommunerna, så skulle jag vilja fråga herr Räf: huru går det då med frigörelsen från rusdrycksmedlen? Då bli de fortfarande som hittills beroende av dem och måste vid sin kommunala budgets uppgörande räkna med brännvinspengarna. Därtill kommer, såsom man icke kan undgå att tänka på, att i händelse lönerna till folkskollärarna skulle ökas, så skulle vi endast ha denna fixa summa att räkna med, under det att, om vi få 90 procent av lärarnas avlöning i statsanslag, kommunerna finansiellt sett icke alls komma att råka i ett motsvarande beroende. Ty kommunen är finansiellt under alla förhållanden säverad för alla eventualiteter, vare sig det således blir fråga om en ökning av lönerna eller en ökning av lärarantalet.

Då herr Räf nyss i sitt anförande beklagade, att vi icke togo herr Hamiltons motion i föl, och frågade, om det var någon, som trodde, att bevillningsutskottet i år skulle ha kommit med ett sådant förslag som detta, därest vi godkänt denna motion i föl, så skall jag be att få fråga herr Räf: Röstade herr Räf själv för greve Hamiltons motion? Jag får säga, att, om vi tagit denna motion i föl, så hade naturligtvis saken nu legat i ett annat läge. Då tror jag icke, att utskottet skulle ha föreslagit en ersättning för mistade kommunandelar på detta sätt, utan gjort det i form av ökat statsbidrag till vägunderhåll eller något liknande. Det är alldeles tydligt, att, om detta sätt att ersätta kommunerna för mistade andelar hade varit, så att säga, avfört från dagordningen, så hade

nykterhetskommittén, Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet försökt se till på lämpligt sätt, att kommunerna hållits skadeslösa. Därom tror jag, att herr Räf kan vara fullkomligt övertygad.

Jag anser, att förslaget, sådant det föreligger här, innebär en god lösning av frågan. Jag har för min personliga del hyst vissa principiella betänkligheter mot att gå med på förslaget om en så stor ersättning till städerna, men jag har å andra sidan ansett, att billighetsskäl tala för detsamma och är jag dessutom övertygad om, att, om man nu går med på förslaget, det kommer att visa sig, att nykterhetsarbetet, nykterheten och landet skall vinna därpå. Ty när en kommun icke har någon som helst fördel av att hålla ett brännvinsbolag, utan ersättningen från statsverkets sida blir lika stor, oavsett huruvida brännvinsförsäljning förekommer eller ej, så tror jag, att det i nykterhetshänseende skall verka mera än något förslag, som under sista tiotalet år varit före. Då jag dessutom tror, att det skall på många andra sätt underlätta arbetet för folknykterheten och arbetet på frigörande från beroendet av inkomsterna av brännvinshanteringen, så har jag icke kunnat undgå att skänka min röst till det föreliggande förslaget. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr *Hedström* instämde häruti.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Denna fråga, som nu rör sig om kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från rusdryckshandteringen, är enligt min mening av en betydande innebörd, och jag finner för min del ingenting annat än gott att säga om strävandena i den riktningen. Huruvida man kan nå en fullständig frigörelse på denna väg, därom kan man ju tvista. Ty det är ju dock intet annat än ett överflyttande av brännvinsmedlen från dessa olika korporationer till staten. Visserligen är det sant, att dessa olika korporationer få mindre känsla av varifrån de medel skola tagas som de skola åtnjuta, och de kanske därför kunna röna viss hjälp i denna frigörelsekamp, så att det icke skall arbetas så hårt på att behålla sådana inkomster inom varje ort, som fallet är, då det gäller olika platser.

Vad jag emellertid egentligen fäst mig vid i denna fråga, det är de förhållanden, som röra landskommunerna. Jag är visserligen förekommen av ett par föregående talare i vad jag skulle vilja säga och vill därför icke ingå på en närmare utveckling av denna sak. Men då intet yrkande blivit gjort i en sådan riktning, som jag anser vara nödvändig, för att man skall kunna komma ifrån de olägenheter, som just framgå av motiveringen till bevillningsutskottets förslag rörande kommunandelar och frigörelsen för kommunernas sak i detta hänseende, vill jag emellertid icke alldeles förbigå

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshanteringen.
(Forts.)

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks-hanteringen.
(Forts.)

det hela. Jag måste då först understryka, vad herr Räf förut sagt, att det är icke något löfte egentligen om något för kommunerna såsom ersättning för den ökning af 22 procent till folkskollärarnes löner, som är afsedd. Enligt mitt förmenande är det en skenbar och grundfalsk uppfattning, då ju denna ökning endast motsvarar cirka hälften av förut erhållna bidrag, om man i realiteten skall betrakta det tillskott, som uppkommer i skollärlönerna. Men hur ställer sig saken i allmänhet, och hur ställer den sig i praktiken, om den kommer till utförande? Jag tror, att det blir motsatta förhållanden, att de fattiga landskommunerna, som icke ha råd att hålla så många skollärare eller ha så många folkskolor, skola komma att lida på förhållandena. Det blir i stället en äggelse i det hänseendet, att de kommuner, som ha förmåga att betala de höga lönerna och som ha förmåga att anlägga många folkskolor, kunna få sig tilldelade denna statshjälp, medan övriga kommuner måste förlora på saken. Därför anser jag det vara ett olyckligt förhållande, att just denna motivering har inkommit i bevillningsutskottets betänkande, och genast när jag läste det, förvånade jag mig över att bevillningsutskottet hade kunnat komma enligt fram i denna fråga, då jag säkert tror, att bland bevillningsutskottets ledamöter också måste finnas de, som icke kunna se saken från någon annan än denna synpunkt, nämligen från ren lantmannasynpunkt. Hvad som ligger under detta, skall jag och vill jag icke ingå att så mycket beröra, men nog synes det mig, att här är vägen endast att lantmannen och landskommunerna, bonden i allmänhet, han skall frigöras även från att ha någon bestämmanderätt över skolväsendet, och jag tror icke, att detta skall vara så lyckligt, om det kommer att bli så. Jag tror nämligen, att de behöva ha något att säga rörande skolväsendet hädanefter som hittills. För att man skulle kunna få någon rättvisa i det hänseendet, och såvitt jag kan se saken, för att lantmännen i allmänhet skulle kunna gå med på detta förslag, som jag för min del i övrigt icke har något emot, ty jag anser det likgiltigt om det överflyttas på staten eller ej, ty enligt min mening kan det vara alldeles detsamma, på vilket sätt vi äro bundna af rusdrycksmedlen, så länge vi icke fått bort rusdryckerna.

Det kan väl icke gå an att på detta sätt kringskära landskommunernas ekonomi och beröva dem de inkomster, som de för närvarande ha från detta håll, under det att de andra korporationerna få för egen del disponera sina ersättningsbelopp. Ätminstone borde väl avskrivningen ske successivt. Och det löfte, som kommit fram i utskottets motivering, tror jag icke att någon lantman kan anse vara särdeles välkommet. För att kunna vara med om utskottets förslag måste jag därför förutsätta, att motiveringen ändras i den riktningen, att åtgärder för frigörande av kommunandelarna böra ske genom årliga tillskott, motsvarande de nuvarande inkomsterna

för kommunerna och fördelade efter folkmängd. I annat fall kan åtminstone jag för min del icke gå med på utskottets förslag.

Beträffande fonden av rusdrycksmedel skulle jag även vilja säga några få ord, ehuru det kanske icke direkt tillhör den fråga, som nu föreligger. Det synes mig, att bestämmelserna därvidlag gå i den riktningen, att medlen icke skulle få fritt disponeras av de vederbörande samhällen och myndigheter, vilka de tilldelats, utan det skulle bli staten ensam, som genom lagstiftningsåtgärder bestämmer, huru de skola användas. Och detta kan jag icke finna vara klokt, utan jag tror, att det lämpligaste vore, att såväl kommunerna som staten finge förvalta sina medel på sätt, som efter förhållandena syntes bäst.

Ja, herr talman, jag skall icke längre upptaga tiden utan sluta med att yrka, att motiveringen rörande kommunandelarne utgår, och det i stället bestämmes, att åtgärder för frigörande av kommunandelarna av nuvarande inkomster av rusdrycksmedlen böra ske genom årliga tillskott, motsvarande de belopp, som nu utlämnas, och fördelade efter folkmängden.

Herr Linders: Herr talman! Det är ju ganska naturligt, att vid avgörandet av en fråga sådan som den föreliggande icke alla önskemål kunna bli tillfredsställda. Det är med denna som med så många andra stora frågor, den får lösas i kompromissens tecken, och därför får man se bort ifrån åtskilliga detaljökemål, som man skulle ha kunnat önska se realiserade.

Jag kommer icke att uppehålla mig vid de detaljer, som av de flesta föregående talarne ha vidrörts, det är endast en principfråga, som jag ber att med några ord få beröra. De flesta föregående talarne ha ju uppehållit sig vid frågan om ersättningsbeloppens storlek, och detta är rätt betecknande. I en fråga sådan som denna, där man borde göra sig beredd på att bringa offer för att få frågan löst, där tänker man i stället mera på ersättningsanspråket och låter sin åsikt i saken i mångt och mycket bestämmas av sina egna samhällens ekonomiska intressen.

Grundtanken i det föreliggande förslaget är ju brännvinsmedlens indragande till statskassan. Vad beträffar den s. k. frigörelsen, så är det tydligt, att i och med att detta förslag antages, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen verkligen bli frigjorda från sitt beroende av rusdryckshandteringen, och därmed är ju åtskilligt vunnet. Ute i landet kan man alltså hädanefter känna sig mera fri, då man går till arbetet att söka i större eller mindre grad tillbakatränga rusdryckstrafiken. Men hur förhåller det sig i själva verket med statens frigörelse? Ja, det förefaller mig som om staten är ungefär lika ofri, efter det att detta förslag antagits, som den är dessförinnan. Det blir en förändrad kretsgång av medlen, men staten blir fortfarande lika beroende av rusdryckshandteringen. Då man

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshandteringen.
(Forts.)

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshanteringen.
(Forts.)

säger, att kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen bli fria, så är ju detta visserligen i huvudsak riktigt, men även därvidlag måste man göra en viss modifikation, ty sedan medlen gått in till statskassan, gå de därifrån ut igen till de ifrågavarande korporationerna. Man har också sökt reducera statens fortfarande beroende genom uppläggande av en särskild fond av statens rusdrycksmedel samt genom en bestämmelse, att det belopp, varmed statens inkomster av rusdrycksmedlen överstiga en viss fix summa, skall gå till denna fond. Härmed har man ansett, att ett tuppfjät skall vara taget på vägen även mot statens frigörande. Ja, om jag medger, att det är ett tuppfjät, så vill jag då åtminstone icke medge, att det är något mera.

Om man ser på det nuvarande samhället och dess beroende av rusdrycksmedlen, så finner man, som jag framhållit i min motion i detta ärende, att även om man är principiell anhängare av rusdrycksförbud, så är det komplett omöjligt av finansiella skäl att genomföra ett sådant förbud för närvarande. Det erfordras dessförinnan vissa åtgärder, beträffande vilka jag tillätit mig att erinra i min motion. Jag har där framhållit huvudsakligen den synpunkten, att det behövs åtskilliga åtgärder för att möjliggöra för samhället att åstadkomma ett rusdrycksförbud. Det är icke möjligt för vår generation att genomföra detsamma. Men om man vill börja med att vidtaga förberedande åtgärder för en frigörelse, så bör man främst se till, att man söker göra det ekonomiskt möjligt för en kommande generation att genomföra, vad vi icke äro i stånd till i detta nu eller under den närmaste framtiden.

Utgående från dessa synpunkter kan jag givetvis icke gilla de bestämmelser, som finnas i förslaget till förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, vare sig beträffande själva samlandet av medel till denna fond eller dess användning. Fonden är ju, enligt det föreliggande förslaget 2 §, avsedd »att i främsta rummet användas för reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling». Med ordet »avveckling» har bestämt understrukits möjligheten av ett fullständigt upphörande i framtiden av rusdryckshanteringen. I nästa punkt av samma paragraf säges, att »där särskilda omständigheter därtill föranleda, må fondens medel även kunna användas för andra sociala ändamål». Det är sådana sociala och socialekonomiska ändamål, som jag i min motion åsyftat att i mera omfattande mån befrämja. Man skulle sålunda bereda ökade utkomstmöjligheter för vårt folk och därigenom även skaffa staten nya skatteobjekt och således ökade inkomster i framtiden. Hit räknar jag t. ex. egnahemsfrågans lösning, ett bättre utnyttjande av våra naturtillgångar o. s. v. En sådan användning av rusdrycksmedlen skulle möjliggöra åstadkommandet av en successiv avskrivning av rus-

dryckshanteringen, d. v. s. även *statens* frigörande från beroendet av dessa medel. Jag hyser den uppfattningen, att då en fond upplägges för visst ändamål, så bör också uppgiften för denna fond vara fullt klar, och jag har i min motion påyrkat, att de social-ekonomiska ändamålen skulle träda mera i förgrunden, intaga rummet framför eventuella ersättningskrav och dylikt. Jag har vidare ansett, att man redan från början borde taga sikte på att under ett visst antal år, jag har föreslagit 40 år, alla *statens* inkomster av rusdrycksmedlen borde dragas ifrån den ordinarie budgeten för att användas till dessa ändamål, varom jag talat.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshanteringen.
(Forts.)

Nu har utskottet icke kunnat tillstyrka denna min motion, men jag har ansett, att jag under alla förhållanden borde även i debatten här i kammaren i allra största korthet framhålla dessa synpunkter. Som saken nu ligger, har jag, herr talman, givetvis ingenting annat att göra än att slutligen biträda det förslag, till vilket utskottet har kommit.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag begärde ordet redan i början av debatten, då jag ansåg, att jag som motionär möjligen skulle få anledning att yttra mig i den föreliggande frågan, ehuru jag samtidigt hoppades att eventuellt kunna avstå från ordet. Men på grund av en del uttalanden, som här ha gjorts, anser jag mig nödsakad att yttra några få ord.

Då den förste ärade talaren här vädjade till kammaren att låta den gamla, ofta återkommande striden mellan stad och land vila och behandla denna fråga fullständigt objektivt, så kan jag för min del fullständigt instämma häruti. Jag får emellertid säga, att då jag granskat såväl den kungl. propositionen som utskottets betänkande, så har jag måst ställa mig på alldeles samma ståndpunkt som landsbygdens representanter förfäktat och detta ehuru jag som bekant själv är stadsbo och icke är okunnig om en stads förvaltning, då jag i många år tillhört såväl stadsfullmäktige som drätselkammaren i min hemstad.

Då man går frågan om lagstiftningsåtgärder mot rusdryckerna närmare in på livet, så måste man säga sig, att under de sista åren lagstiftningen tydligen gått ut på att så mycket som möjligt torrlägga själva landsbygden och således koncentrera sprithandeln i städerna. Härigenom har naturligtvis en självfallen följd blivit, att städerna fått ökade inkomster, under det att landskommunernas inkomster direkt och indirekt förminskats. Men då synes det mig också alldeles uppenbart, att då man nu går till en avskrivning av städernas inkomster av rusdrycksmedlen, man måste taga hänsyn till att dessa städer genom den uppoffring, som landsbygden gjort, i verkligheten fått sina inkomster högst betydligt ökade. Och då man vidare tar hänsyn därtill, att utdebiteringen på landsbygdens befolkning sammanlagt är vida större än på städernas, så synes

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

det mig alldeles naturligt, att städerna böra i detta fall kunna åtaga sig en större tunga än landsbygden kan göra. Man har för yrkandet att övergången borde göras mjukare bland annat åberopat det skälet, att städerna skulle ha byggt sin ekonomi delvis på inkomsterna av rusdryckshanteringen. Men jag vågar häremot påstå, att det bland dem, som handhaft våra städers kommunala angelägenheter, icke kan finnas någon, som varit blind för den riktning, i vilken lagstiftningen gått i detta avseende. Detta frigörande från rusdrycksmedlen har ju varit ett gammalt önskemål, till förmån för vilket Riksdagen eller åtminstone Andra kammaren vid skilda tillfällen uttalat sig. Och jag tror därför icke, att man kan påstå, att vederbörande stadssamhällen byggt sin ekonomi och ännu mindre sina 40-åriga lån på dessa inkomster. Däremot hyser jag verkligen en farhåga med avseende på det föreliggande förslaget. Och denna gäller särskilt den ändring, som bevillningsutskottet föreslagit med avseende på den kungl. propositionen. Jag tror nämligen, att det hade varit lyckligare, om man hade stannat vid den av regeringen och nykterhetskommittén föreslagna tidsberäkningen, ty det är min livliga förhoppning att, genom införande av den nu föreliggande förordningen, en massa städer skola inom kort frigöra sig från brännvinsförsäljning, och därigenom komma naturligtvis statsverkets inkomster att minskas. Men statsverket har å andra sidan åtagit sig vissa förpliktelser, som för de närmaste åren äro synnerligen stora. Och jag fruktar för, att staten i detta fall får premiera städerna på ett olämpligt och otillbörligt sätt. Denna tanke har jag också uttryckt i den motion, jag väckte vid det kungl. förslagens framläggande för Riksdagen, då jag föreslog en snabbare avskrivning, än kommittén och regeringen föreslagit. Jag visste ju på förhand, att detta icke kunde vinna någon synnerlig genklang. Men gent emot det ytterlighetsförslag, som kommit från annat håll om en utsträckt övergångstid, för vilket syfte och ändamål den förste ärade talaren gjorde sig till målsman, ansåg jag det vara klokt att framlägga just en sådan motion, som tog sikte på de förhållanden, varom jag nyss här talat.

Gent emot min ärade bankkamrat, herr Räf, nödgas jag inlägga min gensaga, då han här säger, att, under det städerna få sin inkomst lagfästad, skulle landsbygden avspisas med blott löften och förespeglingar. Min ärade kamrat på skånebanken har redan bemött honom, och jag vågar uttrycka den förhoppningen, att han är ganska ensam inom dessa väggar, som verkligen tror, att, sedan Riksdagen och regeringen gjort ett sådant uttalande, som båda dessa statsmakter i detta fall gjort, en kommande Riksdag skulle förändra dessa förhållanden. Det är, synes det mig, att väl mycket ringakta den kammare, som man har äran tillhöra.

Gör man vidare en jämförelse emellan vad städerna å ena

sidan och å andra sidan landsbygden får, får man icke glömma, att dessa ersättningsbelopp gå till inrättningar och verk, varav landsbygden har den största fördelen. Man får nämligen komma ihåg, att det anslag, som går till hushållningssällskapen, kommer att främja landsbygdens intressen åtminstone till övervägande del. Och jämväl vågar jag göra detta påstående med hänsyn till det anslag, som beviljas till landstingen, ty även om landstingens verksamhet går ut på främjandet jämväl av stadsintressen, är det uppenbart, att den största delen av dessa åtminstone i många län faller på landsbygden.

I ett avseende kan jag verkligen, även om jag härutinnan måste inlägga en viss reservation, instämma med herr Räf, nämligen då han säger, att förslaget i vissa avseenden innebär en premiering åt de samhällen, som icke vidtagit några effektiva åtgärder mot rusdrycksbruket. Och när man jämför de olika tabeller, som finnas, dels Kungl. Maj:ts och dels den av utskottet utarbetade, finner man, att i ett samhälle sådant som min stad för att nu taga ett enda exempel, där man verkligen sökt vidtaga åtgärder för att hindra rusdrycksbruket, och där man framför allt bedrivit ett energiskt upplysningsarbete med avseende på rusdrycksfrågan, där får man fattiga 18- å 1900 kronor som merinkomst enligt bevillningsutskottets förslag, under det att i en stad som Kalmar man får 10,000 kronor mera. Och för att göra jämförelsen fullt riktig och beviskraftig, ber jag att få nämna, att Kalmar får 78,000 kronor i ersättning första året med ett innevånareantal av 15,000, under det att Jönköping får 59,000 kronor med ett invånareantal av 27—28,000. Det är förhållanden, som äro beklagliga. Och jag hade — jag säger rent ut — med större tillfredsställelse sett, att bevillningsutskottet och sedan Riksdagen i detta avseende biträtt Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Vidare har herr Räf anmärkt på det förhållandet, att det finnes städer, som icke haft någon rusdryckshandtering alls, och som nu lämnats ur räkningen. Ja, det är sant. Men man får komma ihåg att, under det att minskningen går ut öfver de andra städerna i deras inkomster, kommer icke någon sådan minskning med avseende på dessa samhällens budgeter i fråga. De hava samma inkomster som förut och berövas icke en enda krona. De kunna icke i ringaste mån ha byggt sin ekonomi på dessa medel som de andra städerna gjort, och därför synes det mig, som om denna invändning icke har stort värde. Man kan resonera hit och dit i denna fråga och säga som herr Räf, att om Riksdagen beslutat detta i fjol, hade det varit på det sättet, och om Riksdagen hade fattat något annat beslut, så hade det varit på ett annat sätt. Jag vill säga till min ärade bänkkamrat, att jag tror, att, om man icke från det håll, varom riksdagens protokoll bär vittne, rönt sådant

Om det allmännas frīgörande från beroende av rusdryckshandteringen.
(Forts.)

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.*
(Forts.)

motstånd, då det gällt att lösa nykterhetsfrågan, hade man nu varit längre kommen i detta avseende.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Byström: Herr Talman! Inom nykterhetskommittén yrkade jag, att städerna skulle bättre tillgodoses, än flertalet inom kommittén ansåg vara lämpligt. Denna min mening vann emellertid icke då gehör. Jag är emellertid glad åt, att den förbättring i förslaget, som bevillningsutskottet framlagt, gått denna framställning något till mötes. Så t. ex. har man ju höjt bidraget till städerna med i runt tal omkring 9,000,000 kronor. Men jag ansåg också å andra sidan, att det, som jag tyckte, alldeles oskäligt höga kravet i detta fall icke kunde tillmötesgå. I min till nykterhetskommittén avgivna reservation yttrade jag:

»Under det att den summa, som staten skulle enligt nykterhetskommitténs förslag betala till städerna för tiden 1915—1935, belöper sig till 56,237,890 kronor, skulle enligt mitt förslag staten för tiden 1915—1931 komma att i här avsett vederlag betala 68,540,340 kronor.

Enligt ett annat förslag skulle motsvarande summa bli 83,434,045 kronor. Åter ett par andra förslag gå ännu högre. Jag har emellertid av flere skäl ej kunnat instämna med dem.»

Denna ökning i städernas inkomster under den tid det gäller och på sätt bevillningsutskottet nu föreslår, beror mest på ändring i beräkningsgrunden för denna inkomst.

En sak, som naturligtvis är synnerligen svår i detta fall, är fördelningen av medlen städerna emellan. Om denna sak, som man alldeles omöjligt kan åstadkomma någon rättvisa i, det måste man medgiva, vågar jag dock påstå, att ingen av herrarna skall kunna göra så, att någon annan än den möjligen, som själv gjort upp förslaget, kan anse sig vara någorlunda tillfredsställd.

En annan sak är det, som gäller kommunandelen. Det är här antytt något rörande densamma. Jag vill då säga, att de, som berett detta ärende, hava tagit frågan under noggrant övervägande. Så var det uti rusdrycksmedelskommittén, som herrarna väl sett. Och likaledes har ju Nykterhetskommittén såväl som Kungl. Maj:t och nu senast bevillningsutskottet haft denna fråga om hand. Och alla hava nästan samtidigt kommit till den framställning, som nu är gjord i detta avseende. Det var ju andra förslag å bane såsom t. ex. att anslå medel till väghållningsbesväret eller till fattigvården. Men intet av de förslag, som framställdes, ansågs vara lämpligt mer än det, som gällde skolväsendet.

En annan anmärkning, som framställts mot bevillningsutskottets förslag, är rörande fonden. Men mig synes att man knappast kan avfatta bestämmelser rörande fondens användning bättre, än som

föreligger här i paragraf 2 i förslaget, rörande fondens användning. Paragrafen lyder:

»Fonden, som benämnes statsverkets fond av rusdrycksmedel, är avsedd att i främsta rummet användas för reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling.

Där särskilda omständigheter därtill föranleda, må fondens medel även kunna användas för andra sociala ändamål.»

Jag tror, att denna formulering bör kunna tillfredsställa långt gående krav. Såväl nykterhetskommittén och Kungl. Maj:t som bevillningsutskottet ha antagit den. Från många håll ha önskingar framställts om, att de, som skulle få medel av brännvinsmedelsfonden, måtte få mer, än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Nu har emellertid det lyckliga inträffat, att nästan allesamman ha fått mera. Städerna ha fått något mera, än vad Kungl. Maj:t föreslagit, och hushållningssällskapen ha fått något mera, än som Kungl. Maj:t föreslagit. Allenast i fråga om kommunandelen, på vilken jag förut häntydde, har det stannat vid det förslag, som Kungl. Maj:t framställde. När det nu är så, att alla dessa fått sina önskingar tillmötesgångna, åtminstone delvis, kan jag icke finna annat, än att de borde vara någorlunda nöjda.

Herr talman! Jag vill ha sagt, att i fråga om beredning av detta ärende vågar jag påstå, att man skall få leta efter något, som genomgått en så grundlig förberedelse som just detta ärende. Sedan det först framställdes här år 1907, har det genomgått alla möjliga och omöjliga öden, höll jag på att säga, för att beredas. Man har hört ett stort antal myndigheter. Man har hört nykterister och dem, som icke varit nykterister. Alla dessa ha haft tillfälle att yttra sig. Och det synes mig, att vi nu heva kommit till ett resultat, som är så väl förberett, att ingen borde vara tveksam om, hur han skall kasta sin röstsedel, ifall det gäller att rösta om förslaget. Kanske det är så lyckligt, att vi kunna taga det utan omröstning även i denna kammare, liksom Första kammaren redan gjort det.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga, att om kammaren antager detta förslag och det sålunda blir Riksdagens beslut, skall jag för min del verkligen känna mig mycket glad åt detta. Särskilt ur nykterhetssynpunkt tycker jag, att jag nästan kommer att känna mig som en dagakar, som efter ett långt dagsverke och med någorlunda bra dagspenning på fickan går mot hemmet och får syn på ljuset från den stuga, där en kär maka och älskade barn bo, ja, glad skall jag känna mig, när jag går från Riksdagen, efter det att den fattat detta beslut, som jag anser vara ett av de viktigaste, som fattats, sedan år 1855 års lagstiftning på nykterhetsområdet kom till stånd.

Herr talman! Jag förstår nog, att herr talmannen önskar, att

Om det allmännas frögörande från beroende av rusdryckshanteringens.
(Forts.)

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdrycks- hanteringen. (Forts.) jag skulle fortsätta en stund till, men jag ber emellertid nu att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Vennersten: I olikhet med den siste ärade talaren tror jag, att såväl talmannen som kammaren nu önska, att vi må få gå till beslut. Jag ber därför att helt kort få yrka bifall till utskottets förslag.

Här har icke under debatten framkommit ett enda verkligt vägande skäl, som icke blifvit grundligt omdebatterat redan i utskottet, och jag tror icke, att det är möjligt att under debattens fortsättning komma fram med något nytt. Under sådana förhållanden, och då säkerligen ingenting står att vinna utöver utskottets förslag för någon af de intresserade parterna, så förefaller det mig, att alla borde kunna vara tillfredsställda. De viktigaste yrkandena om ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen de, som framförts dels av herr Wijk och dels i skilda motioner, avseende att bereda bättre ersättning till städer och hushållningssällskap, ha i rätt väsentlig grad av utskottet blifvit beaktade.

Jag tillåter mig, herr talman, att på dessa grunder yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Vennersten förenade sig herrar *Bengtsson* i Norup, *Runefors* och *Jonsson* i Hökhult.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Då jag tror, att herr Vennersten rätt har uppfattat stämningen inom kammaren, så ber jag att få avstå från ordet.

Herr Sommelius: Herr talman! Endast ett par ord! En av denna kammares ledamöter, som kanske har större intresse för och grundligare kännedom om dessa förhållanden än någon annan person i vårt land, har i debatten uttalat, att städerna genom det föreliggande förslaget bli beskurna på ett sådant sätt, som är till betänklig skada för deras intressen. Särskilt med anledning av detta uttalande och med hänsyn till det anförande, som tidigare hållits av herr Zetterstrand, skall jag be att få hemställa om bifall till herr Zetterstrands yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag vet nog, att herr Vennersten har rätt däruti, att ingenting är att vinna utöver utskottets förslag genom en fortsatt debatt. Men med anledning av herr Zetterstrands yttrande och yrkande skall jag i alla fall be att få säga några ord.

För den, som ser frågan från herr Zetterstrands synpunkt, är det klart, att herr Zetterstrand har rätt i sitt uttalande, att städerna ha anledning att vara oroliga över det slut, vartill utskottet kom-

mit. Men det förhåller sig ju så här i livet, att ingenting är för alltid bestående, och icke heller i denna fråga går det an att räkna med att förhållandena alltid skola förbli sådana, som de nu äro. Men det har herr Zetterstrand uppenbarligen gjort, när han framställde sitt yrkande. Jag för min del kan icke se frågan på samma sätt som han, utan jag anser, att utskottets förslag i själva verket innebär en ofantligt stor vinst för städerna. Varför kan jag då ha en sådan åsikt? Jo, därför att jag har en helt annan syn på framtiden än herr Zetterstrand, som tycks tro, att vi på detta lagstiftningsområde för all framtid skola komma att bli stående på samma ståndpunkt som nu. Föredragande statsrådet har ju emellertid i få ord klart sagt ifrån, vad meningen är, då han yttrar:

»Vad själva saken beträffar, anser jag det knappast finnes någon angelägenhet av större vikt för ett framgångsrikt arbete till skapande av ökad folknykterhet, än att verksamma åtgärder vidtagas för samhällets frigörande från beroendet av rusdrycksmedlen».

Jag tror, att statsrådet har alldeles rätt i detta sitt resonemang, och då man lever i den tron, att nykterhetsvännerna, som under så många år bedrivit sitt arbete i vårt land, en gång skola segra, så är det naturligt, att man har klart för sig, att även med den nuvarande lagen städernas rusdrycksinkomster skulle komma att minska. Ty i och med att nykterhetsarbetet krönes med framgång, så måste ju dessa inkomster undan för undan minska och försvinna. Med det nu föreliggande förslaget tillförsäkras städerna emellertid — och jag hoppas, att icke kommande Riksdagar skola upphäva detta beslut — en kontant inkomst av 65,569,908 kronor utan att de behöva göra någonting däråt, vilka medel fördelas efter de grunder utskottet föreslår. Och dessa ersättningsbelopp till städerna skola utgå vare sig inkomsterna av brännvinsförsäljningen uppgå till detta belopp eller icke. Riksdagen får i varje fall draga försorg om att inkomster beredas för att täcka utgifterna. Det tycks mig alltså, att städerna ha fått det synnerligen gynnsamt ställt.

Jag för min del får säga, att jag är livligt övertygad om, att något måste göras för att minska rusdryckstrafiken. Denna affär bör icke få ha sin frihet på samma sätt som hittills. Den lag, som nu gäller och som började tillämpas år 1907 eller år 1908, innebär, att städernas inkomster skulle minska och landskommunernas höjas. Det har gått ned successivt från 50 till 40 hundradelar, och meningen har varit, att det skulle stanna vid 29 hundradelar. Hur ha då vederbörande bolag med anledning härav burit sig åt i sin förvaltning? Jo, som framgår av nykterhetskommitténs siffror, så har under dessa år, som denna nedgång för städerna och höjning för landsbygden ägt rum, konsumtionen varit nästan densamma. Vederbörande bolag ha nämligen, för att vinsten icke skulle minska, lagat så, att nedsättningen icke kunnat inverka. Tabellen visar,

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshanteringen.
(Forts.)

*Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)*

att under det att för fyra år sedan vinsten på varje liter, som således i städerna, var 50,2 öre, så uppgick den år 1911 ända till 60,7 öre per såld liter; oaktat att hundradelarne minskats, har likväl vinstandelen kunnat hållas uppe. Man ser således, att vinsten på varje liter under denna tid ha stigit med 10 öre. Detta gör icke mindre än omkring 3,000,000 kr. högre vinst, och på detta sätt lyckas således bolagen bibehålla vinsten vid dess förutvarande höjd. Det kan väl icke gå an att låta en affär fortsätta på detta sätt, uten det måste hämmas. För resten är det väl alldeles uppenbart, att det i längden icke skulle ha lyckats att på detta beräknande sätt hålla vinsten uppe, och det föreligger därför ingen anledning att tala alltför mycket om den hårdhet, som skulle visats städerna.

Jag ber att få taga ett exempel från det län jag tillhör. Där finns en köping med 900 invånare, vilken under några få år haft brännvinsförsäljning. Den får nu en kontant summa av sammanlagt nära 300,000 kronor, från 25,000 kronor årligen och nedåt. Men en stad i samma län med omkring 5,000 invånare, vilken har sökt hålla sig fri från rusdrycksaffärer, får icke ett enda öre. Således se herrarne, hur det ställer sig med förhållandena här, och det är väl icke mycket att jämla sig över, att inkomsten minskas för städerna, då åtskilliga av dem kunna reda upp sina affärer ändå.

Jag kan icke se annat, än att städerna böra vara glada över att frågan löses på ett så moderat sätt, som här göres. De, som äro att beklaga, äro landskommunerna. Dessa skulle ha stora inkomster, om affärerna skulle fortsättas såsom lagen innehåller, men nu knappas de av, och det är icke något att göra åt den saken, ty man kan ju icke vinna nykterhetsvännernas mål på annat sätt. Men kommunerna bli dock så att säga satta under förmyndare; de duga icke att förvalta sina medel, utan dessa skola sammanblandas med en annan sak, som jag icke tror att många kommuner icke få så synnerligt ekonomiskt gott av. Det är att beklaga, att det blir en sådan sammanblandning. I den delen vill jag helt och hållet instämma med herr Jesperson, att det varit lyckligt, om även kommunerna såsom institutioner fått sköta sina affärer på sätt, som hushållningssällskapen och landstingen få göra det, och att de sålunda fått uppehålla sina institutioner och inrättningar såsom lagen säger och använda sina pengar till egen nytta utan sammanblandning.

Jag vill icke framställa något yrkande på ändring i utskottets hemställan, men jag har velat säga detta: att städernas ställning torde knappast kunna bliva gynnsammare, än vad utskottet föreslagit, men att landskommunerna kunde ha fått det bättre.

Herr Räf: Herr talman! Herr Larsson i klagstorp frågade mig, hur jag trodde, att det skulle gå med landskommunerna, ifall

mitt förslag bifölles. Jo, det skulle gå på samma sätt, som det går enligt utskottets förslag med hushållningssällskapen och landstingen, ty det är precis samma grunder, som jag velat hafva in i lagtexten beträffande landskommunerna, som utskottet föreslagit beträffande hushållningssällskapen och landstingen. Vidare frågade han mig, hur jag röstade i avseende på herr Hamiltons motion för ett par år sedan. Ja, det kan jag icke säga, innan jag fått se efter i protokollen, och det är det knappast tid till nu. Men om den motionen varit före i år, vill jag säga, att jag skulle ha röstat till förmån för densamma.

Om det allmännas frigörande från beroende av rusdryckshandlingen.
(Forts).

Herr Hamrin sade, att jag hade sagt, att vi gjorts beroende av löften och förespeglingar. Jag sade uttryckligen, att jag citerade herr Lindblads motion och icke gjorde hans ord till mina, utan i stället använde jag ordet förhoppningar. Och därmed tror jag, att jag uppehållit kammarens värdighet lika väl, som någonsin herr Hamrin gjorde det.

Efter härmed slutad överläggning blev på av herr talmannen framställd proposition paragrafen av kammaren godkänd.

Övriga delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Härefter upptogs till behandling förslaget till

Förordning angående ersättning till städer och vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Sedan 1 § föredragits, begärdes ordet av

Herr Zetterstrand, som yttrade: Herr talman! Jag vidhåller det yrkande, som jag framställt under den nyss avslutade överläggningen.

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen givit propositioner först på godkännande av paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till det av herr Zetterstrand framställda yrkandet, fattade kammaren beslut i överensstämmelse med förstnämnda proposition.

2—4 §§. Godkändes.

5 § föredrogs nu, varefter

Om det all-
männas fri-
görande från
beroende av
rusdrycks-
hanteringen.
(Forts.)

Herr Andersson i Knäppinge yttrade: Herr talman! Vid denna paragraf skall jag be att få yrka bifall till herr Lindblads motion i Första kammaren, nr 147, i vad denna motion avser de uti 5 och 6 §§ angivna stadganden.

Härpå anförde:

Herr Byström: Herr talman! Jag ber blott att få yrka bifall till paragrafen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Knäppinge gjorda yrkandet, blev utskottets förslag till paragrafens avfattning av kammaren godkänt.

Slutstadgandet; ingressen; rubriken.

Godkändes.

Förslaget till *förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel.*

Godkändes.

Utskottets *hemställan i punkten I* förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkterna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Härefter föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlå-
tanden:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sandshult nr 1, 2, 3 och 4 jämte Ubbetorp nr 1, ett torp, i Kalmar län;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Stora Brogård nr 1 i Jönköpings län;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Skorpetorp nr 1 i Kalmar län; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa till Flyinge hingstdepå anslagna fastigheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlå-
tanden hemställt.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av väckt motion om anslag till vissa utredningar angående åboars och boställsinnehavares rätt till lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 204, hade herr Karlsson i Fjäl m. fl. hemställt, att Riksdagen måtte ställa ett belopp av 15,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av styrkt behov utlämnas som bidrag till bestridande av kostnaderna för sådana utredningar, som erfordrades för att inför domstolar och myndigheter styrka och bevaka åboars och lägenhetsinnehavares rätt till torp och lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman.

Angående utredning rörande åboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning av förevarande motion, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åboars och lägenhetsinnehavares rättigheter, för Riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *R. G. Hamilton, Kronlund, Linders, Lundström* i Långnäs och *Nilsson* i Tånga, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen i anledning av ifrågavarande motion måtte å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åboars och lägenhetsinnehavares rättigheter av Kungl. Maj:t användas till beredande av rätts-hjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åboar och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av förenämnda utredning och i övrigt förekommande omständigheter ansåges skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet; samt

av herr *Pers*.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Hamilton: Herr talman! Vid den tid, då bruken i Norrland fingo rättighet att skatteköpa av dem innehafd egendom, bevakade icke kronan — därom tror jag att man varit ense inom utskottet — torparnes rätt att, såsom det heter, »sitta odrivna» på sina hemman och »varda vid sina odlingslägenheter bibehållna».

Angående
utredning rörande
åboars och boställs-
innehavares rätt till vissa
lägenheter.
(Forts.)

Utskottet har, som sagt, varit enigt om att staten icke bevakat torparnes rätt, och därför vill utskottet vara med om en utredning. Förledet år var det Andra kammarens majoritet, som begärde denna utredning, men Första kammaren motsatte sig densamma. I år däremot har man i Första kammaren gått på den riktlinje, som Andra kammaren förra året beträdde. Utredning pågår, såsom vi alla veta, och vi ha också hört det från statsrådsbanken, och därför torde det vara tämligen onödigt att i år begära en dylik utredning. Men om utredningen kommer att visa, att torparne ha rätt, såsom antagligt är, komma säkerligen åtskilliga processer att uppstå, och dessa torpare eller små hemmansägare få svårt att själva kunna föra sina rättegångar, då de icke ha medel att förskaffa sig de juridiska biträden, som äro av nöden. Herr Karlsson i Fjäl har i sin motion hemställt, att Riksdagen ville ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 15,000 kronor för att hjälpa torparne i deras processer. Utskottet har avstyrkt denna motion, men fem av utskottets ledamöter, nämligen tre liberala representanter och två socialdemokrater, hemställa i en reservation om bifall till herr Karlssons i Fjäl motion i huvudsak eller »att Riksdagen i anledning av ifrågavarande motion må å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åboars och lägenhetsinnehavares rättigheter av Kungl. Maj:t användas till beredande av rättshjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åboar och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av förenämnda utredning och i övrigt förekommande omständigheter anses skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet».

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och mina kamrater avgivna reservationen.

Herr Ekerot: Herr talman! Jag skall allra först be att få meddela, att det kan vara tämligen likgiltigt, vilket som tages, antingen utskottets förslag eller reservationen, i så måtto att båda vila på den uppfattningen, att en lösning av denna åbofråga är en sak, som bör komma till stånd. Men det finnes två vägar att gå. Man kan följa utskottet, vars förslag Första kammaren tagit och som är samma förslag, som det Andra kammaren i fjol biföll. Utskottet hemställer, att Riksdagen i anledning av Herr Karlssons i Fjäl motion »må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åboars och lägenhetsinnehavares rättigheter för Riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kan föranleda». Jag vill framhålla, att utskottet icke varit främmande för

att det kan bli nödvändigt för staten att göra uppoffringar för att insätta dessa åboar i deras förutvarande rättigheter, där genom statens försummelse dessa åboar förlorat sin rätt. Det är sålunda i huvudsak samma uppfattning, som ligger till grund för utskottets förslag och reservationen, endast den skillnaden, att utskottet likasom förra året anser, att denna utredning bör framläggas först och att, sedan utredningen är framlagd, de åtgärder, som böra vidtagas, då skola bli vidtagna. Jag anser icke, att det skulle vara någon fördel att anslå dessa 15,000 kronor nu eller ens att det är av behovet påkallat. Till och med enligt reservanternas förslag måste utredning gå före användandet av dessa medel.

Jag skall icke upptaga tiden länge, utan ber endast att få framhålla den stora principiella betydelsen, ett enigt riksdagsbeslut innebär för lösandet av alla dessa svävande jordfrågor vi hava, därest en sådan skrivelse, som här föreslås, blir expedierad till regeringen. Nu kan man säga: ja, regeringen har redan börjat igångsätta denna utredning. Jäväl, det är alldeles riktigt; regeringen har gjort det på eget initiativ eller på grund av Andra kammarens uttalande förra året. Men det är dock en väsentlig styrka att ha ett enhälligt riksdagsbeslut bakom sig, när åtgärder sedermera skola vidtagas, ett beslut, som innebär, att Riksdagen så att säga konfirmerat Kungl. Maj:ts åtgärder. Och icke bara det, att det framskyntar i den motivering, som utskottet skrivit, att man är beredd att lämna de medel, som bliva behöfliga, utan utskottet säger även, att man bör lämna ersättning till de åboar, vilkas rätt blivit träd för nära och som icke kunna insättas på sina hemman. Jag tycker då, att det skulle vara mycket bättre, om kammaren ville förena sig med medkammaren och lösa frågan på en linje, än att Första kammaren beslutar en skrivelse och Andra kammaren beslutar ett anslag av 15,000 kronor. Jag har visserligen under de sista timmarne hört, att frågan kan avgöras genom gemensam votering och på det sättet bli principiellt löst. Men jag tycker, att det skulle vara både riktigare och rimligare att här följa utskottsmajoritetens förslag, då den vill precis detsamma som reservanterna.

Jag ber därför, herr talman, att av intresse för saken och med uttalande av den förhoppningen, att de svårigheter, som åbofrågans lösning faktiskt innebär, därigenom skola övervinnas, få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Herr *Lundell* instämde häruti.

Herr *Karlsson* i Fjäl: Herr talman! Då det är så sent, skall jag icke ta kammarens tid länge i anspråk. Jag skall emellertid be att först få uttala min tacksamhet till herr *Ekerot*, vilken ju tillhör jordbruksutskottets majoritet, för de mot dessa åboar syn-

Angående utredning rörande åboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.
(Forts.)

*Angående
utredning rö-
rande åboars
och boställs-
innehavares
rätt till vissa
lägenheter.
(Forts.)*

nerligen välvilliga ord, han yttrade. Jag kan likväl icke följa honom, då han gör gällande, att dessa åboar skulle vara bäst hjälpta med ett bifall till jordbruksutskottsmajoritetens förslag. Och jag vill påpeka, att dessa åboar själva anse sig inom den närmaste framtiden just behöva ett direkt understöd, på det att de måtte bliva i tillfälle att vid domstolarna ute i orterna få sina åborättigheter vederbörligen prövade och avgjorda.

Jag skall i korthet be att få erinra om, att 1908 års fjärde tillfälliga utskott, vilket då hade att behandla en motion av herr Lindhagen, där han begärde en utredning — vilken motion avstyrktes av utskottet — i sitt utlåtande säger, att denna fråga tillhör domstols prövning. Vidare säger även kammarkollegium i sitt utlåtande till jordbruksutskottet föregående år, att frågan tillhör domstols prövning. Samma uppfattning gör sig också gällande hos ägarne till de bruk, på vars skogar dessa åboar bo.

Jag vill också erinra om, att styrelsen för Aspa bruks aktiebolag, på vars skogar många åboar bo, har i en inlaga till regeringen till svar på den petition, som åboarne inlämnat, anhållit, att Kungl. Maj:t icke måtte på administrativ väg vidtaga några åtgärder, utan låta frågan avgöras vid domstol.

Jag skall slutligen be att få erinra om en artikel i Stockholms Dagblad den 20 dennes på ledarplats, vilken artikel bestämt emanerar från en mycket känd bolagsjurist. Han säger där, efter att ha kritiserat denna åboagitation, att dessa åborätsfrågor tillhöra domstolarnes prövning och avgörande.

Det är sålunda tydligt, att en utredning blir, som reservanternas säga, huvudsakligen av historisk natur, ehuru naturligtvis även den har sin betydelse ur rent rättslig synpunkt, men huruvida åborätten är förverkad eller icke, blir slutligen en fråga, som måste avgöras vid domstol. En hel del invecklade processer förestå tydligen under den närmaste framtiden, kanske närmast föranledda av den uppsägning, som skett vid Aspa bruk. Åboförbundet beslöt också på sitt årsmöte att väcka process mot ett bruk i Gävleborgs län. Denna process är alltså nu i full gång. Men för att åboförbundet skall kunna med framgång föra dessa processer, måste det få hjälp av staten, ty det är absolut omöjligt för åboarne, fattiga som de äro, att med egna medel kunna föra dessa processer. Bolagen ha ju skolade jurister till sitt förfogande, vilka kunna föra deras talan, men så är icke förhållandet med dessa fattiga åboar. Det fordras ingående sakkunskap och ingående studier för att kunna föra dessa processer, och till att få kvalificerade jurister behövs det mycket pengar. Det har visat sig förut i flera fall, att ehuru rätten tydligen legat på åboarnes sida, ha de icke fått rätt, därför att de saknat möjlighet att föra fram bevis för sin rätt.

Man har velat göra gällande här, att det icke skulle vara rätt av staten att på detta sätt lämna anslag till enskilda, för att de

skulle få föra process. Denna synpunkt kan jag icke tillmäta någon betydelse, ty här föreligger någonting alldeles säreget. Dessa åboar, som slagit sig ned på statens mark, ha varit tillförsäkrade av staten att få sitta orubbade. Men när deras hemman övergingo till bruken och sedermera kommo under bolagen, ha de på grund av en del märkvärdiga författningar kommit i beroende av bruken och under bolagens välde, utan att staten har tillvaratagit sina gamla åboars rättigheter. Därför kan jag för min del icke tillmäta deras åsikt någon betydelse, som påstå, att det skulle vara en betänklig princip att bevilja detta anslag, ty jag anser, att i detta säregna fall är det fullt berättigat, att staten beviljar ett anslag.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, men jag skall be att få påpeka, att lagutskottet vid årets riksdag har föreslagit — och dess förslag har godkänts av denna kammare — att det skulle lämnas understöd till rättssökande smärre jordbrukare, förenämligast med hänsyn till uppdämningarna vid sjön Skagern, och jag hoppas därför, att denna kammare också skall bifalla nu ifrågasvarande reservation. Det finns icke den ringaste risk att göra det med den formulering, som reservanterna givit sitt utlåtande, då de nämligen framhålla, att denna rättshjälp endast skulle utbetalas i sådana fall, då all sannolikhet föreligger för att åboarna ha rätten på sin sida.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, och skall också, medan jag är uppe, be att få säga, att jag anser denna fråga så viktig för de människor, det här gäller, att jag trots den sena timmen, ifall det blir behövt, kommer att besvara kammaren med en votering.

Herr Olsson i See: Det är en glädjande företeelse, att denna fråga kunnat avancera så långt, som den har gjort, så att även medkammaren nu åtminstone har bifallit ett förslag om en utredning. Vidare är det glädjande, att Kungl. Maj:t redan har börjat vidtaga åtgärder i denna riktning, men här borde vi ha gått så långt vi kunnat och gjort så mycket som kunnat göras fortast möjligt, alldenstund påtagliga orättvisor ha fått kvarstå, vi kunna säga, i hundratals år. Det är alltså ingen dag för tidigt att nu börja att raskt och kraftigt handla.

Det har i föregående debatt särskilt talats om kronoåboarna å rekognitionsskogar, men i motionen såväl som i utskottets utlåtande och kläm inbegripas även åboar å under bruk skatteköpta hemman, och det är särskilt om dessa jag nu ville säga några ord och visa dem av kammarens ledamöter, som icke närmare satt sig in i dessa frågor, hurusom det har förekommit, att fullständigt självägande bönder och hemmansägare sedan något över 100 år tillbaka totalt förlorat sin äganderätt till sina gårdar på gauska underliga vägar.

Angående utredning rörande åboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.
(Forts.)

Angående
utredning rörande
åboars och boställs-
innehavares rätt till vissa
lägenheter.
(Forts.)

I min hemort finnes ett antal byar, Koversta, Nässja, Fernsbo, Gryt och Vista, som i medio av 1700-talet blevo underlagda Gysinge bruk, oaktat det kunnat påvisas massor av fastebrev i häradskistorna från 14- och 1500-talen, som visa, att innehavarna såsom skattebönder ägt sina hemman, att dessa sålts av den ene till den andre, och att de gått i arv från far till son och att innehavarna levat på dem, generation efter generation, under århundradens lopp. Men år 1649 donerade drottning Kristina dessa byars hemmansränder till en Johan Olofsson Stiernhök, som hade att i gengäld sätta upp män och hästar i krigstjänst. Vid Karl XI:s reduktion förlorade denne Stiernhöks arvingar denna donation. Men samma år, 1680, blev donationen överflyttad av Karl XI till en Inspektor Anders Larsson Hök. Då Gysinge bruk anlades på 1660-talet — det framgår tydligt — voro bönderna där fullt självägande bönder, som till och med kunde hindra, att bruket byggdes på deras skogsmarker vid Dalälven. Det finnes ett kungligt brev från den tiden till landshövdingen i Gävleborgs län med uppmaning, att han skulle försöka förmå bönderna att ej hindra brukets byggande på deras mark. Det är att märka, att då träffades det en överenskommelse mellan dåvarande donationsinnehavaren Anders Larsson Hök jämte bönderna med brukets anläggare, att den senare till de förra skulle betala en avgäld av 20 daler om året. Men några år efteråt, när en patron Insenstierna genom börd blev ägare till bruket och därmed också innehavare av donationen, som man överfört till bruket — han skulle härför sätta upp fyra dragoner — började han göra anspråk på att äga även hemmanen, och när han icke blev av med bönderna, som han sökte förmå att flytta från hemmanen, gick han in till Konungens befallningshavande med begäran att få dem avhysta från hemmanen. Bönderna kommo då till Konungens befallningshavande och visade sina fastebrev och bevisade, att de voro ägare till hemmanen. Konungens befallningshavande utfärdade med anledning härav ett utslag, i vilket han förklarade: »Här kunna vi ej biträda med handräckning, emedan det föreligger en rättstvist om äganderätten emellan Gysinge bruk och hemmansägarna, och denna tvist måste avgöras inför domstol». Över detta utslag klagade patron Insenstierna i kammarkollegium. I kammarkollegii instruktion heter det, att det ej äger fälla utslag i rättstvister mellan enskilda personer. Det oaktat fällde kammarkollegium ett utslag, i vilket förklarades, att patron Insenstierna hade full dispositionsrätt över dessa hemman och således nu var ägare till dem. När patron Insenstierna kom till bönderna med detta utslag, visade bönderna upp sina fastebrev och överklagade hos Kungl. Maj:t kammarkollegii utslag. Kungl. Maj:t stadfäste då 1759 kammarkollegii utslag, och sålunda dömdo man ifrån bönderna hemmanen. Detta utslag är undertecknat Fredrik, och jag har själv sett det uppe i kammararkivet.

Ja, vad de nu fingo kvar, var besittningsrätten, rättigheten att sitta kvar odrivna. Men icke heller denna besittningsrätt har hjälpt dem, ty i början på 1800-talet, närmare bestämt på 1820-talet, begärdes Konungens befallningshavades handräckning, och bönderna i en av dessa byar, nämligen Koversta, vräktes av rättstjänarna och ha sedan denna dag ej fått komma åter till sina gamla hem. Det har pågått ganska många processer mellan dessa bönder och brukspatronerna, snart sagt ända till våra dagar. Och det finnes åtskilliga ännu där, som äro mycket intresserade av detta, och en del, som skulle kunna förmå något, men andra däremot förmå ingenting. Men om det skulle väckas process här av dem, som något förmå och som äro mest intresserade, voro det allt skäl att hjälpa dem på något sätt, som ej själva förmå att föra en sådan process, men som äro intresserade därav. Det är därför, jag här kommer att yrka bifall till reservationen.

Angående utredning rörande åboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.
(Forts.)

Proceduren vid en sådan rättegång är naturligtvis ganska vidlyftig. Jag har i en broschyr, som jag fått fatt i på kungl. biblioteket, sett det uppgivas, att det gjorts ett vidlyftigt arbete härvidlag, ehuru man icke vunnit något resultat, och jag har flera gånger i år forskat för att se, om det verkligen förhåller sig så, och jag har funnit både i riksarkivet och i kammararkivet massor av handlingar rörande dessa processer och förklaringar från både den ena och den andra av de intresserade parterna.

Vid 1765 års riksdag var denna sak före i Riksdagen, sedan Kungl. Maj:t dömt ifrån bönderna hemmanen. I riksarkivet finnas utskottsutlåtanden därom på femtio fullskrivna ark. Bondeståndet och prästeståndet biföllo den motion, som var väckt och som gick ut på, att bönderna skulle få igen sina egendomar, men de bägge andra stånden avslogo den eller ville icke behandla den, så att detta förslag icke gick igenom.

Nu har frågan återigen kommit inför Sveriges Riksdag, och då det nu finnes andra uppfattningar i fråga om vad rättfärdigheten kräver i detta hänseende, så har jag icke kunnat underlåta att påvisa, hur det har gått i detta speciella fall.

Jag vill sluta med att citera en berättelse, som man däruppe i vår socken mycket väl känner till. Det berättas om den brukspatron, som på sin tid drev bönderna från sina egendomar på 1820-talet, att då han låg på sin dödsbädd, sade han: »Jag tror, att jag kan få förlåtelse för alla andra synder, men att jag drev bort Koverstabönderna är en synd, som jag tror jag aldrig får förlåtelse för». Då började han se, vad saken gällde och vad han gjort.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är i själva verket en mycket välvillig skrivelse, som förordas av utskottet. Under vanliga

Angående
utredning rör-
ande åboars
och boställs-
innehavares
rätt till vissa
ägenheter.
(Forts.)

förhållanden skulle man vara mycket tacksam för att Riksdagen vill avlåta en sådan skrivelse, och jag är icke den, som vill hindra, att man oupphörligt skriver och påminner Kungl. Maj:t. Numera har emellertid uppkommit den praxis i Riksdagen, att så snart man bara har något slags aning om, att det möjligen finnes ett spår av utsikt till att det skall bli en utredning från Kungl. Maj:ts sida någon gång av en sak, så säger man, att det icke är värt, att Riksdagen påminner därom. Här är en alldeles motsatt ytterlighet. Det är nämligen på det sättet, att angående dessa rekognitionsskogar, som det nu är föreslaget, att man skall skriva om, har Riksdagen redan i fjol avlåtit på lagutskottets hemställan en precis likadan skrivelse, bara avfattad i något mer kraftiga ordalag än den jordbrksutskottet nu föreslår. Riksdagen skrev nämligen då till följd av samstämmiga beslut av båda kamrarna och begärde, »att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande antalet och beskaffenheten av de å rekognitionsskogshemman befintliga lägenheter jämte de villkor, å vilka dessa innehavas, ävensom i vad mån och på vad sätt innehavarna av dylika lägenheter må kunna tryggas i besittningsrätten till desamma, samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning må kunna föranleda». Detta skrev Riksdagen i fjol — och båda kamrarna beslöto det — och under sådana förhållanden är det naturligtvis en ganska stor överlopsgärning, som jordbruksutskottet nu föreslår oss, att skriva om samma sak ännu en gång, ehuru i något mera försiktiga ordalag, än Riksdagen uttryckte sig förra året. Jag tycker icke heller, att vi skola nappa på den kroken i alla fall, såsom nu föreslagits av herr Ekerot, nämligen att vi skola skriva försiktigare i år vad man skrev mera djärvt i fjol.

Vad angår den andra kategorien, nämligen de under bruk skatteköpta hemmanen, berördes den verkligen icke i Riksdagens skrivelse i fjol. Men det beror på, att åboarna på rekognitionsskogarna få sitta utan någon rätt, men de, som sitta på under bruk skatteköpta hemman, ha den gamla rätten att »sitta odrivna». Skulle det nu processas, skulle det knappast gälla rekognitionsskogarna, ty beträffande dem är det ingen utsikt att kunna göra någonting, annat än på lagstiftningsväg. Men däremot vad angår åboarna å under bruk skatteköpta hemman, skulle man kunna hjälpa dem på nn föreslagna sätt. Vad angår den förra kategorien, har Andra kammaren i fjol beslutat, och Kungl. Maj:t har i anledning av gjorda petitioner låtit påbörja just den utredning, som utskottet här föreslår. Det skadar ju visserligen icke att påskynda en utredning, men detta har redan skett gnnom herr Starbäcks interpellation, där han frågade regeringen, om den ville taga itu med både den skrivelse, som avläts om rekognitionsskogarna, och även tänka på frågan om under bruk skatteköpta hemman. Herr statsministern svarade också på denna interpellation: »det skola vi göra med det

allra första, dessa saker ligga oss särdeles varmt om hjärtat». Då är det väl egentligen endast ett sätt att avföra herr Karlssons i Fjäl motion från dagordningen att nu föreslå denna skrivelse, som jordbruksutskottet nu gjort. Nej, vad det nu är fråga om med anledning av herr Karlssons i Fjäl motion, det är att komma till något resultat redan nu, innan processerna slutförts i dess helhet. Det är ju bekant, att medan gräset gror, så dör kon, och medan dessa utredningar pågå, förlorar en mängd människor de utsikter, som de skulle ha, om utredningen vore färdig redan nu. Och det är, ifall man ser saken ur den synpunkten, som man kan säga, att det föreligger en ny realitet i herr Karlssons i Fjäl motion, nämligen att Konungen skulle redan nu få penningar till sitt förfogande för att kunna hjälpa de åboar, som icke kunna hjälpa sig själva. Penningarna härtill kan ju icke Kungl. Maj:t taga ut själv, utan de böra anslås av Riksdagen. Det är alltså det enda nya, som föreligger, men detta är en sak, som åboarna icke kunna vänta på i all oändlighet.

Angående utredning rörande åboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.
(Forts.)

Nu är det på det sättet, att dessa åboar sammanslutit sig delvis i en förening, och de ha försökt att reda sig så gott de kunnat med sina små resurser. Och det har upplysts mig, att en hel del personer frivilligt sökt hjälpa dem med juridiskt bistånd i alla avseenden. Men naturligtvis kunna de icke på det sättet kämpa sig fram i längden, utan de behöva också det ekonomiska understöd, som de själva icke kunna på några villkor skaffa sig. Det är ur dessa synpunkter, som man måste anse, att det är synnerligen viktigt, att Andra kammaren verkligen visar, att den vill på något sätt hjälpa detta småfolk, som nu försöker att genom egen kraft göra någonting.

Alltså, genom bifall till jordbruksutskottets förslag vinnes icke ett spår mer, än som redan vunnits, och hela saken blir den, att man möjligen förringar i någon mån skärpan i den skrivelse, Riksdagen i fjol avlät. Men genom ett bifall till reservanternas förslag har åtminstone Andra kammaren uttalat sig kraftigt för, att dessa åboar behöva en handräckning redan nu, innan utredningens resultat är känt, och en sådant uttalande kan kanske, ehuru nu Första kammaren avslagit motionen, föranleda Kungl. Maj:t att redan till nästa Riksdag inkomma med en proposition i ämnet, såvida icke saken kan göras till föremål för gemensam votering, vilket vore önskligt. Jag är emellertid icke riktigt säker på, om det går för sig härvidlag.

Herr Ekerot: Jag skall be att få framhålla, att herr Lindhagen i sitt senaste yttrande — som jag antar — förbisåg en sak, som förekommer i utskottets motivering, nämligen att den icke talar om utredning endast i fråga om åborättsförhållandena, utan även att utredningen skulle omfatta de åtgärder, som behöva vid-

Angående
utredning rö-
rande åboars
och boställs-
innehavares
rätt till vissa
lägenheter.
(Forts.)

tagas för att hålla de personer skadeslösa, som ha lidit utav statens tjänstemäns försummelse i detta hänseende. Det är således någon-ting nytt, som i alla fall har tillkommit, och som är värt att ta vara på. Det har påpekats här, att hans excellens herr statsministern har besvarat herr Starbäcks interpellation och därvid lämnat en del upplysningar. Jag skall be att få framhålla, att när utskottet justerade sitt utlåtande, hade detta svar ännu ej avgivits. Man har också gått ut ifrån, att dessa utredningar icke skulle behöva bli så långvariga, att de skulle ta många år, utan att det skulle kunna göras någonting ganska snart.

På grund av några uttalanden av herr Olsson i See skall jag be att få framhålla, att utskottet i år liksom i fjol har gått fram efter den linje, som delvis, kan man säga, har sin grund i en motion, väckt under förra året av flera norrlandsrepresentanter, bland annat av herrar Ericsson i Vallsta, Olsson i See, Starbäck, Jonsson i Hå och Olsson i Fläsbro. I denna sin motion polemiserade dessa herrar emot herr Karlsson i Fjäl, och det är väl egentligen icke så utan, att motionen väcktes just för att mota herr Karlsson i Fjäl, som i år framkommit med ungefär samma motion som förra året. Alltså, herr Olsson i See och herr Starbäck äro icke desamma i år som i fjol. Jag vågar säga detta redan nu, därför att jag hörde, att herr Starbäck begärde ordet.

I den av herr Karlsson i Fjäl inlämnade motionen yrkades det, att »hjälp måtte på det sätt från det allmännas sida åstadkommas, att anslag lämnas vissa åboar, för att sätta dem i stånd att å rättslig väg få sina anspråk prövade». I sin förutnämnda motion uttala sig herr Stackbäck m. fl. — sedan de framhållit betydelsen av en utredning — på följande sätt: »Då vi emellertid icke äro övertygade om att detta sätt att lämna understöd är det mest lämpliga eller då det åtminstone synes oss kunna ifrågasättas, huruvida det är det enda sättet, ha vi trott oss böra framföra yrkandet om en utredning av frågan.» Det är den grund, som jordbruksutskottet stod på i fjol, och det är den grund, som jordbruksutskottet står på i år. Herr Olsson i See har icke heller med sitt exempel från 1820-talet kunnat framhålla något nytt, som tillkommit. Detta har dock herr Karlsson i Fjäl i viss mån gjort, det medger jag, då han talat om just den process, som nu står för dörren. Jag skall emellertid be att få påpeka, med anledning av att en talare här framhöll, att det var ledamöter, tillhörande det liberala partiet, som deltagit i reservationen, att även utskottets förslag understötts av liberala ledamöter. Jag skall be att få framhålla t. ex. landshöfding De Geer, hovstallmästare Tamm och från denna kammare herr Paul Hellström, som stå på utskottets grund. Det är sålunda icke någon högerständpunkt, som utskottet står på, utan en ståndpunkt, som även dessa herrar förenat sig om, och som är en konsekvens av utskottets hållning förra året.

Jag skall emellertid be att få framhålla, att jag icke skall bli så värst ledsen, ifall reservationen bifalles, men jag anser, att vi vinna minst lika mycket med att få ett samstämmigt beslut i båda kamrarna, och det är därför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Angående utredning rörande åboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.
(Forts.)

Herr Starbäck: Det är visserligen tråkigt att nu behöva besvära kammaren, men det hände även förra året, att ifrågavarande motion behandlades rätt sent, och därför måste jag nu framhålla några synpunkter, ehuru det kanske kunde vara onödigt efter de anföranden, herrar Karlsson i Fjäl och Olsson i See hållit.

Jag vill då först och främst säga det, att det är väl i alla fall icke så, herr Ekerot, att, om man nu varit litet försiktig den ena riksdagen, men märker, att motståndet fortfarande förefinnes och att de ömmande omständigheterna för varje år, som går — och det är ju helt naturligt — bli allt svårare och svårare, när det gäller dessa fattiga och »obetydliga» människors rätt, man då nödvändigtvis bör, så att säga, tjurhålla sin ståndpunkt, trots att omständigheterna tala för, att man bör ändra den. Dessutom vill jag erinra herr Ekerot om en liten passus vid början av denna riksdag, då jag just framhöll, att denna motion borde väckas, särskilt därför, att intresset för de små hemmen från högerhåll i en massmotion synnerligen starkt framhävdes gentemot kronans rätt. Då ansåg jag det vara lämpligt, att vi passade på och smidde, medan järnet var varmt, och försökte använda detta intresse, som så hastigt kommit fram från högerhåll, även när det nu gällde dessa små åbohemman. Nu är det, såsom herr Lindhagen sagt och som jag i min interpellation velat framhålla, så, att det här gäller dessa fattiga människor i första rummet. Å ena sidan ha vi denna stora fråga, beträffande vilken utskottet fortfarande vill ha en utredning, varom vi även fått löfte, men å andra sidan gäller det nu dessa människor, som vi vilja, att Kungl. Maj:t skall få medel i sin hand att kunna hjälpa i deras processer. Jag försäkrar, herr Ekerot, att när man träffar dessa personer, som det här är fråga om och som med sådan iver och så nyväckta förhoppningar vänta på statsmakternas utslag, och när man hör deras historia och lär känna detta folk från de avlägsnaste vrår av vårt land och hur de arbeta under de strängaste och svåraste villkor och mot de hårdaste och strängaste naturförhållanden, när man ser, hur de ha det ställt, och hör deras saga berättas av dem själva, får man verkligen en känsla av, att här måste något göras omedelbart; det går icke an att låta dem sitta år från år och vänta på och höra talet om, att det blir en utredning. Nu ha under alla dessa år från 1908 till 1913 ständigt framkommit förslag från båda kamrarna om utredning i denna fråga. Tänk så utomordentligt bra, mina herrar, detta skall vara för dessa svenska medborgare, dessa gamla

Angående
utredning rörande
åboars och boställs-
innehavares
rätt till vissa
lägenheter.
(Forts.)

män på 60, 70 och 80 år, som år efter år, decennium efter decennium, hoppats på och väntat att äntligen få en förbättring, större säkerhet i sina ytterligt små villkor! Jag har här några dokument, som blott genom sin ålder tala sitt alldeles särskilda språk. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att söka tyda dem, vilket är rätt svårt för övrigt, ty de äro icke skrivna med skönskrift precis. Men här förtäljes om, hur dessa människor brutit mark och odlat obyggd på ett sätt, som talar ganska varmt till dem, som vilja förstå det. Jag har här en avskrift av ett sådant aktstycke, och det börjar på detta sätt: »Stormäktigaste, allernådigste Konung! År 1695 kommo våra fäder dragande med hustrur och barn ifrån Tavastehus län i Finland neder till Hille socken i Norrland av Gävleborgs län för att därstädes söka sig en lättare utkomst än i sitt flydda fädernesland, varest de sig nedsatte uti en ödemark och begynnade till att odla både åker och äng samt byggde hus så vitt, att både folk och kreatur voro bärgade för denna nordens härjande köld. Våra fäder uppslogo sina bostäder på en till Kungl. Maj:t och Kronan ägande skogsallmänning, vilken allmänning i sednare tider är hembjuden herr krigsrådet, brukspatron C. Strömbeck» etc. Så förtäljes det om, att denna areal nu höll på att byta ägare, »och då kan så hända, att våra urminnes hävder såväl för oss som våra närgrannar bliva rubbade och vi med hustrur och barn skall drivas ifrån våra fäders ärvda kojor. Igenom denna vår underdånigaste anhållan hoppas vi, att Eders Kungl. Maj:t täcktes fästa sin uppmärksamhet vid vårt lidande och skilja oss ifrån Oslättfors bruks ägare och låta oss få frid och skydd under Eders Maj:ts nådiga hand.» Sedan kommer datum, vilken man kan tyda till den 23 mars 1847, och handlingen är undertecknad av 5 stycken åboar. Läser man dessa aktstycken, får man verklig känsla av vad det betyder för dessa människor att få behålla vad deras fäder ha åstadkommit och bo kvar, där de själva vuxit fast. Detta är verkligen en fråga av mera vittgående betydelse, än att den blott skall bliva föremål för en juridisk utredning. Faktum är, såsom också framhållits av juristerna, att gentemot dessa åboars rättsanspråk har den formella rätten firat triumf på triumf, under det att man måst säga sig, att den moraliska rätten, den verkliga, mänskliga rätten är på dessa åboars sida.

Vad är det, som det nu gäller? Jo, det gäller, huruvida statsmakterna skola nöja sig med att återigen stoppa till dem en utredningsbit och giva dem en förhoppning att kanske inom 2, 3, 5 eller 10 år — ty det är en svår och invecklad fråga — Kungl. Maj:t skall komma med en allsidig utredning i enlighet med vad utskottet här uttalat och att man sedan skall giva dem litet pengar, om så skulle behövas. Om man nämligen läser utskottets motive-ring, finner man, att förrän resultatet av ovannämnda fullständiga utredning föreligger, kan icke Kungl. Maj:t lämna denna hjälp. Men

de behöva denna hjälp *nu* och de ha behövt den länge, och för varje dag, som går, gör sig detta behov för dem alltmera märkbart. Jag kan icke för min del föreställa mig annat, än att Andra kammaren här utan tvekan och med övervägande flertal skall bifalla den hemställan, som här gjorts av utskottet och vilken ehuru den är så försiktigt hållen, går i den önskade riktningen.

Angående utredning rörande äboars och boställsinnehavares rätt till vissa lägenheter.
(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därpå och bifall i stället till den av herr R. G. Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 6.

Vidare föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vård av enskildes skogar på Öland; och
nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående den skogsvårdsstyrelse åliggande verksamhet på Öland.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta, att å föredragningslistan till morgondagens plenum måtte först uppföras konstitutionsutskottets utlåtande nr 45 om ändring av kommunalförfattningarna och sedan ärendena i den ordning, vari de äro äro upptagna å dagens föredragningslista.

Härpå anförde

Herr Branting: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 45 måtte å morgondagens föredragningslista uppföras särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3.

Kammaren biföll den av herr vice talmannen gjorda hemställan med den ändring, som föreslagits av herr Branting.

§ 8.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse till Konungen, nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning, lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till vittnen i mål, som avses i gällande lag angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning och förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen om frihamn den 15 november 1907.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av dels motioner om ändring av §§ 4 och 28 regeringsformen, dels ock motion om åvägabringande av utredning, huruvida och i vilken utsträckning villkoret att tillhöra den rena evangeliska läran må kunna bortfalla för de ämbeten och tjänster, som omnämnas i § 28 regeringsformen; och

nr 27, i anledning av dels motion om ändrad lydelse av 33 § riksdagsordningen, dels ock motion om ändrad lydelse av 52 § regeringsformen och 33 § riksdagsordningen;

bevillningsutskottets betänkande, nr 57, i anledning av väckt motion om höjning av arvsskatten; samt

lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas, dels ock en med föranledande därav väckt motion.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Vennersten* under den 24 maj,

» *Odqvist* » 5 dagar fr. o. m. den 26 maj och

» *Berg* i Staby » den 24 maj.

Kammararens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,45 e. m.

In fidem

Per Cronvall.